

RESISTED FOR POSTING AS A PERIODICAL CATEGORY. B.

ЛІГА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ
в Австралії

БОРИТЕСЯ - РОБОРЕТЕ

**НАШ
ФРОНТ**

» OUR FRONT «

СУСПІЛЬНО ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

рпк. 7.

1974

ч. 5. & 6.

НАШ ФРОНТ
суспільно-політичний журнал
видає
Ліга Визволення України
в Австралії

З М І С Т

ЗА СКРІПЛЕННЯ АКЦІЇ ОБОРОНИ УКРАЇНИ.....	1
РІЗДВО НА ЧУЖИНІ - О. Кеніг.....	3
НАШІ ЗАВДАННЯ В АСПЕКТІ ПОДІЙ В УКРАЇНІ - Вл.....	4
ЛИСТ ДО ПАПИ.....	8
СПРАВА МІШАНИХ ПОДРУЖ - С. Григорців.....	10
ЕПІЗОДИ З МОРДОВСЬКИХ КОНЦТАБОРІВ - А. Радигін....	16
УКРАЇНСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ РУХ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ /продовження/ В. Литвин.....	22
НА НОВОМУ ЕТАПІ - ІУ КОНФЕРЕНЦІЯ УАЛ.....	30
ПИТАННЯ НАШОГО СТОЛІТТЯ - М. І. Д-ко.....	32
УКРАЇНА І РОСІЯ В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ проф. Т. Ляхович.....	35
МЕЛЬБОРН В ПОКЛОНІ С. БАНДЕРІ.....	40

OUR FRONT
ukrainian periodical
published by
League for the Liberation of Ukraine
in Australia

ЗА СКРІПЛЕННЯ АКЦІЇ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Всестороння акція в обороні України мусить бути центральною справою кожного українського патріота, тобто в Україні, а особливо на чужині. Оборона України – це головне гасло й важливе завдання на сучасному етапі нашої визвольної боротьби. Воно охоплює усі ланки життя нації та зобов'язує кожного українського патріота дати свій вклад у великий змаг Оборони Нації. Оборона нації означає теж оборону Церкви й релігії, зокрема оборону борців за права нації й людини. оборону в'язнів. Це є водночас боротьба проти русифікації і проти нової спроби народовбивства за поміччю творення якогось протиприродного явища – т.зв. советського народу, як вищого ступня т.зв. комуністичної спільноти, хоча комунізм збанкрутував у країнах поневолених в СРСР. Це лише один з варіантів імперіалізму російського народу – "старшого брата". Важно тут ствердити, що спроби злагодити між народні взаємини між СРСР і ЗСА не полегшили, а навпаки погіршили долю поневолених націй і людей. Так званий Захід на конференції в Женеві не здобувся на відвагу, щоби ставити категоричні передумови для всяких розмов з СРСР виконання ним Хартії ООН і Універсальної Деклярації прав людини.

Долю нашої нації українська громадськість сама бере у свої руки. Провід революційної ОУН спільно з

УНР уже рік тому закликав до широкої всенародньої акції в обороні України своїм спільним Становищем, підписаним головою Проводу ОУН і головою Українського Державного Правління та Президентом УНР в екзилі. Цього року преса надрукувала чергове Звернення в обороні України за підписом тих же самих чинників.

Місяць жовтень приносить Комунікат Консультативної Комісії, яка у своїх нарадах розглянула як центральну справу становище в Україні і на чужині. Вона узгіднила дальший план акції всієї української громадськості в захист прав нашого народу, зокрема наших в'язнів і борців за націю й українську людину. Головне значення цього спільного Комунікату у тому, що його співавтори стоять обличчям до України, еднають в одне свідільне ціле велику українську спільноту, уважаючи українську еміграцію інтегральною частиною нації, на якій лежить важкий обов'язок захисту України, що в затяжній боротьбі з російськими тиранами й народовбивцями.

Метою нарад Консультативної Комісії і цього чергового Комунікату, який впливає зі Становища з жовтня 1973 і Звернення в обороні України з липня 1974, є скріплення і змобілізування в акції всього самостійницького фронту та поширення його на найширші кола громадськості. Самостійницький фронт в обороні Укра-

В. ЛИТВИН

НАШ ЗАВДАННЯ В АСПЕКТІ ПОДІЙ В УКРАЇНІ

Тема сьогодні дуже актуальна у зв'язку з подіями в Україні. Еміграція і край! Рідний край! Батьківщина! Уже чарівне слово! Парафразуючи Мікшевичового "Пана Тадеуша", мимоволі хочеться закликати: "Україно! Вітчизно моя! Ти є як здоров'я, скільки треба тебе цінити, той тільки знає, хто тебе втратив!"

Еміграція є негативним явищем у житті народу, вона свідчить про це, що в краю щось негаразд, прим. матеріальні злидні, або переслідування людей з національних, політичних чи релігійних причин. Еміграція послаблює біологічний потенціал народу, тим більше, що деяка її частина пропадає, розчинюється в чужому морі, як примусова данина чужині – "малюм нецессаріум".

Але попри всі негативи еміграція має теж свої позитиви, особливо еміграція поневоленого народу, який бореться за свою державну незалежність. Згадати хочби таких емігрантів, як колишній президент Чехословаччини Масарик, польський піяніст Падеревський і багато інших, які зробили велику роботу для справи визволення своїх народів. Три польські найбільші поети -- Мікшевич, Словацький і Красінський створили свої найкращі літературні шедеври на еміграції, а С. Жеромський, такий плідний і визначний письменник сказав, що його літературна творчість скінчилася з моментом, як Польща здобула

державну незалежність. Йому забракло творчої інтуїції, яку давала йому любов до поневоленої батьківщини. Д-р В. Старосольський на процесі Дмитра Данилишина і Василя Біласа порівняв поневолену батьківщину до хворої мами, яку любиться ніжніше і палкіше, як здорову матір.

І саме сьогодні Україна це наша важко хвора мати. Україна переживає сьогодні найтяжчу добу в своїй історії. Українська преса переповнена вістками про все нові і нові арешти, засуди і заслання української інтелектуальної еліти. Російські шовіністи лютують, їхній терор не має меж. Засуджують сотні найкращих синів і дочок України, яких самотнім злочинцем було те, що вони виступали в обороні прав української мови, протестували проти русифікації, нищення української культури і драконських засудів українських політ'язнів. Ме тоди російських расистів у винищуванні поневолених народів перевищують своєю рафінованістю сталінський терор. "Увесь народ одна суцільна рана" – як висловився образово один поет.

Головний удар Москви скеровується проти українських культурних працівників – письменників, поетів, журналістів, науковців, щоби обезголовити український нарід. Винайдено нову форму нищення національних культур – сопреалізм. Мистецтво в усіх його ділянках має служити будо-

ві комунізму і творенню якогось соціалістичного чи радянського народу, чергову інфляцію і нищення національних культур. Тому що соцреалізм деправує культуру поодиноких народів, він є найкращою зброєю вичищування залишків національних традицій в усіх родах мистецтва. В той спосіб губиться традиція "Слова о полку Ігоревім", козацьких дум, українсько-візантійського мистецтва; пропадає народній фолклор, змішується в один спільний котьолок народня творчість, з домішкою московських впливів у піснях, літературі, малярстві, затрачуються народні стилі.

Московський удар скеровується теж в маси, в народню творчість, яку засмічується московськими зразками, бо вона була завжди носієм традицій і презерватом культури народу. Удар Москви по народніх традиціях є таким самим ударом, як в економіці була колективізація. Після економічної колективізації настає культурна й духовна колективізація народів СРСР, як вступ до їхньої цілковитої ліквідації.

В пропаганді безбожництва, в нищенні церков, монастирів, в розкладанні українських родин, затроюванні душ молоді – треба добавувати щось більше, як тільки пропаганду атеїстичної доктрини. Це є удар в духовість народу, розкладання людської душі, духова хемія. Бо знищивши в людині її найглибші душевні почування, нищиться в неї любов до всего шляхетного, гарного, рідного і перемінюється її в бездушний автомат.

Та всежтаки, не зважаючи на всю страшно дійсність, український нарід

не здається, він мужньо ставить спротив окупантові на всіх ділянках життя нації. На останньому пленумі ЦК Компартії УРСР московський гавляйтер в Україні В. Щербицький бив на сполох, що основи большевицької влади в Україні підміновані. Загроже ні накреслені в Москві пляни злиття націй в процесі перетоплення їх в один "советський народ" – читай московський. Найбільшою перешкодою в реалізації тих плянів є буржуазний націоналізм і релігійні пережитки". Тут зачитував він слова Брежнєва, який в одній із своїх промов сказав, що: "націоналістичні пережитки явище надзвичайно живуче".

Коли партійний кацик закликає до боротьби з національними і релігійними "пережитками", то це є доказом, що ані терор, русифікація, тюрми, концтабори, атеїстична пропаганда та інші рафіновані методи окупанта не зуміли знищити в українському народі тих духових цінностей, бо з неіснуючим ворогом ніхто не воює. Придумано басчку про закон відмирання націй, щоби якоюсь мірою виправдати русифікацію; відмирання націй, – але чомусь не московської.

Москва не в силі вирвати з глибин української духовости коріння національної культури, яка в клісках соцреалізму вправді понесла великі втрати, але вона не вмерла. Як протиакцію ворожому наступові – вона породила шестидесятників. В цім поколінні відізвалася кров славних предків – Хмельницького, Мазепи, Петлюри, Коновальця, Чупринки, Бандери. Покоління виховане в Комсомолі, в атмосфері антирелігійної і ан-

тивнаціональної пропаганди, кинуло визов окупантові і виступило до боротьби за права українського народу. Найважливішим у явші шестидесятників був психологічний момент переломання страху, що досі паралізував волю і думку людини. І це був найбільший удар по комуністично-большевицькій системі в Україні.

Виступ шестидесятників - це є зу дар двох культур, двох світоглядів - окцидентального, старокультурного, християнського Києва з орієнтальною босяцько-большевицькою Москвою, яка досі не визбулася кочівничої психіки своїх предків монголів, що гнані потребою все нових степів для випасу своїх стад, сунули масами як саранча все вперед і нищили все по дорозі вогнем і мечем. Чи не робить цього самого нині Москва, яка нищить старі собори, монастирі, церкви, палить бібліотеки і старі церковні книги, стинає придорожні хрести, що їх ставив наш народ на пам'ятку скасування панщини. За зрізаний хрест платять 25 карбованців. Горять бібліотеки в Києві, Тарту, Самарканді, Ашхабаді. Кажуть випадково, але чомусь не згоріла "випадково" ані одна в Москві - каже В. Мороз в "Хроніці опору".

Вже Андрій Боголюбський розпочав московську політику нищення української культури, що її по нинішній день продовжує Москва. Україна понесла в дикі Московщину свою культуру і за це вона відлячилася Україні сторицею, стараючись знищити не лише українську культуру, але й весь український нарід стерти з лица землі. Але дикі орди приходили і від-

ходили з України, так відійде й московська орда, а український нарід залишиться як автохтон на своїй землі.

Як відповідь на тотальну офензиву окупанта на духовість поневоєних народів піднявся масовий їх спротив на всіх ділянках національного життя. На релігійному відтинку, як протест проти воюючого безбожництва, приходить відродження релігійності, в ділянці культури проти казьонного соцреалізму приходить поворот до національних традицій, до індивідуальних джерел духовості народу. Відроджується культ великих національних постатей з часів історичної величі, коли і "ми панували". Домогання селян на збільшення присадибних господарств, бунт студентів, робітничої і селянської молоді -- це все є елементи потенційної революції, яка відролжує націю. Передумовою збройної революції є духова і політична революція. Маси тільки тоді йдуть на барикади, коли в їх серцях і душах народилася велика ідея, велика правда, за яку вони готові жертвувати все, включно з життям.

Ми горді за наш рарід, що в таких обставинах не здається, а чинить спротив окупантові і породжує героїв і мучеників. Яка ж наша роля в цій боротьбі нації за своє бути чи не бути? Ми покинули рідні землі і пішли у вільний світ не тільки на те, щоб зберегти себе фізично, але ми маємо до виконання певну місію, велику місію, як амбасадори воюючої України, як то ми часто любимо себе називати. Ми не сміємо ані на мить **забувати**, що де ми не були б, що ми не робили б, ми є завжди частинкою

великої української нації, наша батьківщина є там, де ведеться боротьба, де залишилися наші рідні, де залишилися могили, вже може без хрестів, вже може заорані...

Ми маємо мобілізувати світову опінію в обороні тих, що приносять себе в жертву, що вибрали шлях мучеництва в обороні свого народу, що добровільно несуть свій хрест на Голгофу з піднесеним чолом. "Бо віра виникає там, де є мученики". Нація потребує мітів і легенд, легенд мучеництва і героїства. Без титанів духа нема нації. Україна це духовий велитень на тлі сучасного декадентського матеріялізованого світу, якого девізом життя стало: "краще бути живим зайцем, як мертвим левом". Ми мусимо вести себе гідно, підносити свою особисту культуру, бо після нас судять чужинці весь український нарід, ми маємо виховувати свою молодь на гідних синів і дочок свого народу. Ось завдання на потребу дня.

В сучасній ситуації, коли Україна горить у вогні ворожого терору, русифікації і народобивства, – історичним наказом є концентрація і мобілізація усіх наших сил і засобів для допомоги рідному народові. На громадському відтинку ми спромоглися вже на концентрацію українських сил, що завершилося об'єднанням в СКВУ, який відбув уже два імпозантні Конгреси. Це є велике наше досягнення, це є маніфестація єдності українців на чужині і їх готовість працювати для допомоги рідному краю.

Але справа визволення України це питання політичної натури і тут пот-

рібно концентрації наших політичних сил, тих здорових політичних середовищ, які не зійшли на манівці фальшивих доктрин і концепцій, шкідливих українській визвольній справі. Безнадійно наївні є твердження, що мовляв, недоліком П СКВУ було то, що задовго оворили політичні провідники, чи що взагалі допустили їх до слова. Без політичного проводу немає модерної нації, і хто не розуміє такої елементарної справи, то краще, щоб не забирав у публічних виступах слова.

Українське громадянство щиро привітало спільну декларацію з жовтня 1973 р., підписану президентом УНР в екзилі, Миколою Лівіцькимі головою Проводу ОУН, Ярославом Стецьком, пов'язуючи з тим великі надії на поширення українського визвольного фронту, шляхом консолідації усіх державнотворчих сил української еміграції. Наша боротьба за визволення України не може обмежитися до маніфестацій і протестів, тут потрібна широко закроена, плянова акція, з усіми доступними нам середниками інформації модерного світу. Тут входять в рахубу статті про Україну, написані не нами, але чужинськими високої класи журналістами, політиками, науковцями. Построення радієвих станцій із засягом діяння на Україну, щоб наші брати знали, що ми робимо в їх обороні, що вони не самітні, що ми не забули за них. Потрібно науково опрацьованих солідних видань про Україну, її історію, культуру і визвольну боротьбу. Потрібно пресових бюр і місій в поодиноких державах із сталими працівниками і багато дечого іншого потрібно.

На варварське нищення нашої культури відповідаймо творчістю, творім наукові і культурні цінності, які хоч частково рекомпенсували б наші втрати на культурнім і науковім полі. Поле до діяльності є велике, великі є теж можливості, треба їх тільки вмити використати. "Живо є велике, а робітників мало" — кається в св. Письмі. А на то все потрібно грошей, і то поважних сум, бо політики без грошей не можна робити, і їх ніхто нам не дасть, їх мусимо дати ми.

Ідучи по лінії тих міркувань, Голова Проводу ОУН, Я. Стецько проголосив на II З'їзді Світового Українського Визвольного Фронту збірку на Мільйонний Фонд Оборони України. В США створено для тої цілі "Фундацію Волі", яка займається збірковою акцією, також в Канаді та інших країнах напливають поважні суми для тої великої і шляхетної цілі. І в Австралії діє при Головній Управлі ЛВУ Комітет Фонду Оборони України. Чле-

ни і симпатички Організацій УВФ дали в минулому доказ своєї політичної зрілості, вдержуючи власним коштом через кілька років Місію АБН на Формозі. Віримо, що і тим разом наші люди не остануть позаду інших країн, де відбуваються збірки імшозантних пожертв. Нехай наші серця і наші кишені відкриються щедро на таку шляхетну ціль. Великі діла вимагають великих зусиль і великих жертв.

Створім пам'ятник волі України. Засвідчим перед цілим світом, що у відповідь на ворожий терор і русифікацію українська еміграція у вільному світі всіма силами підтримує визвольну боротьбу України. Включімся всі в цей фронт боротьби, бо тільки спільним зусиллям краю й емігранції здобудемо нашу найвищу ціль - Суверенну Соборну Українську Державу. Готуємся до великої проби, яку зсилає Бог тим, кого Він вибрав до великих діл.

ЛІСТ ДО НАШИ

Святійший Отче!

... "Чи Ти залишиш без відповіді безчисленні зойки мільйонів християн, переслідуваних з усією гіпокрізією за залізною заслоною? Ждемо!

Осмілюся сказати, що ті, що пережили досвід нашого покоління, в нестерпних муках ждуть і самі себе запитують, на що жде папа? Ждемо від папи слів: "Стой, ані кроку далі"! Ми ждали того слова під час еспанської війни, ждали ми під час Муссолінього і Гітлера, ждали ми - та нава-

ремно. Сам Ісус Христос не вагався запитати своїх учнів про голоси, які кружляли про Нього: "Хто я, що кажуть про Мене"? І це додає мені відваги поставити сьогодні питання: "Ким є папа в сучасній добі?" Святійший Отче, якщо Ти уважливо прислухався б до голосу цього світу, Ти б легко довідався, що про папу думають: -- що це архаїчна особистість, яка раз назавжди заступила милосердя дипломатією, яка вірить, що дипломатія розв'язує всі проблеми, і то

в тому часі, коли вона є мистецтвом виминання, мистецтвом облуди, викрутів, мистецтвом, яке говорить з лихим співрозмовником, з розмовником, який нічого не репрезентує з того, що удає, нібито репрезентує, мистецтвом говорення, щоб нічого не сказати, нічого з того, що повинно бути сказаним, а передовсім мистецтвом мовчання в той час, коли належить говорити ясно і голосно.

Святійший Отче, я ставлю Тобі питання: - Що сподіваються від Тебе вороги Церкви і вороги Христа Спасителя, що Ти є Його намісником? Передовсім надіються, що Тебе ушплять гарними словами, якщо Ти будеш мовчати. Можна сказати, що від смерті П'я XI їхні надії сповнилися точно! А сама смерть папи П'я XI лишається так таємничою і так корисною для сучасних диктаторів, що насуваються всякі припущення. "Іс феціт, куї продест". Та смерть принесла диктаторам користь. Бо папа П'я XI вмів говорити голосно і сильно!

А потім мовчанка папи П'я XII – дипломата "пар екселенс". Здається, що він був поінформований про злочини гітлерівців і мав сказати: "Щоб натаврувати такі злочини, треба вогнених слів". Чому ж не сказав виразно і голосно цих вогнених слів?

Роблю підсумки: На 29 перших папів один умер у в'язниці, другий на вигнанні, а третій навіть не знати як. Всі інші, всі вмерли мученичою смертю. Всі, отже 26 на 29. Такою була в час творення наша свята римська Церква. Тільки через кров своїх пастирів устоявся примат папи. На початку Церквою управляли люди, що

вміли вмирати, тому що мали відвагу говорити. А тепер довгий час папи не вмирають мученичою смертю. Але що ж? Мучеництво додало би багато поваги Твоєму урядові.

Нагоди не бракувало. Коли б папа П'я XII промовив і якщо явно натаврував би то, що повинно бути натавроване, може бути, що закінчив би життя в концентраційному таборі.

А тепер? Чому не забереш публічно голосу в обороні віруючих в СРСР, переслідуваних, тих, що про них говорить Твій патрон св. Павло?

За Гітлера те саме, ані словечком. А тепер те саме у відношенні до християн за залізною куртаною. Добре знають, що там діється. Але не треба про це говорити. Чому? Щоб уникнути чогось гіршого? Але, чи те гірше вже не наспіло? По гітлерівських і московських таборах смерти, по крематорійних печах, по замканих до психіатричних в'язниць цих людей, які інакше думають як уряд?

Що Ватикан назве ще гіршим??? Коли перші християни ставили чоло левам на аренах, чи тоді перший папа св. Петро згоджувався з Нероном, хочби через треті особи?

Ото, що про Тебе говорять, Святій Отче, і про що так відкрито говорять, що Ти хіба мусів би бути насправді дуже глухим, щоб того не чути.

Преп. о. Крукбергер
(Пріор монашого римо-кат.
Ордену Домініканів)

С. ГРИГОРЦІВ

СПРАВА МІШАНИХ ПОДРУЖ

Справа мішаних подруж є під цю пору свого рода "табу". Всі її бачуть, часто приватно про не говорять, але публічно цієї теми не хочуть зачіпати, щоб не образити тих чи інших осіб. Часто наші люди обговорюють небезпеку, що виникає з мішаних подруж для нашого суспільства і зауважують, що то є хвороба, яка несподівано спадає на ту чи іншу родину, без огляду чи то в інтелігентній чи мало освітній сім'ї. Кажуть, що це зло, на яке ми живучи на емірації, не маємо жадного впливу.

Є теж люди, які кажуть, що нічого в цій справі не можна зробити, бо що кому призначено, то і буде і шкода щонебудь в тій справі робити, бо проти призначення нічого не вдієш.

Якби то була правда про призначення, то чого ми боремося з багатістю іншими шкідливими явищами нашого життя. Пощо нам українські школи та інші організації, які ми з таким трудом удержуємо, коли і так, що має бути, то і буде. А на твердження, що це є хвороба, яка сниться на людей, то як на кожну хворобу є більше або менше успішні ліки, так і в цьому випадку мусять бути якісь менше чи більше успішні засоби.

У висліді такого пасивного підходу до справ подружжя за останні роки у самій Аделаїді, за словами о. Лацка, місцевого пароха української

католицької церкви, було понад 75% мішаних подруж в його церкві, чи за зголошенням у нього. Тут не є включені ті подружжя його парафії, що були заключені без зголошення в місцевій парафії, а таких було теж не мало.

Переланяємо коротко, що роблять інші народи, які живуть так як ми у діаспорі, розпорошені майже по цілому світі. До таких народів треба зачислити: греків, італійців, жидів і ще деякі. Хоч на греків чи італійців ми часом за не мудрим прикладом австралійців дивимося з гори і уважаємо їх за мало культурних чи мало свідомих, називаючи їх "демо" чи ще якось, в дійсності нам перш треба би брати з них приклад.

Треба б побажати, щоб українці були такі багаті і що найважніше, щоб жили таким багатим внутрішньо-товариським життям як вони. Італійці чи греки не потребують шукати товариських розривок поза своїм власним колом, і хоч вони будуть брати участь у житті країни свого поселення, то на подружнє життя вибирають собі партнерів із своєї власної національності. Всі їхні організації є багаті і тримаються дуже з'єднано супроти зовнішнього світу, хоч між собою часто і сваряться, як темпераментні полудневі люди. Зунилося трохи довше на інформації про жидів.

Що робить жидів відпорними на асиміляційці впливи оточуючих їх народів? Жиди можуть приймати культуру даного народу, мову, спосіб життя, поверховну приналежність до даного народу, але все це є тільки поверховне, а в дійсності вони залишаються великими патріотами свого народу, носіями своєї власної духовної культури. Знаним є, що жиди оцінюють цілий світ із своєї точки зору, "своїми очима", які є типово жидівські, і є вислідом їх власної духовної культури, яка так глибоко лежить у їх ментальности, що найбільш учені, чи найбільш примітивні ніколи не є від того впливу вільні.

Якраз це, та характеристична сильно закорінена національна культура дає тій нації ту моральну силу відпорности на вплив чужого оточення. Чому та національна культура має такий вплив на кожного жида?

- 1) Її заціплюють від вчасного дитинства (3–4 року життя)
- 2) Вже від малку дитина знає, що вона є жид;
- 3) Її заціплюють ідею, що вона ціле життя має бути жидом;
- 4) Чому вона має бути жидом? Бо то є своє, то є найкраще, всі інші то "гої", щось нижче.
- 5) Якими засобами заціпляють такі ідеї?

Виховування дитини в теплій родинній атмосфері. Кожна дитина мусить знати історію юдаїзму, біблію старого завіту, з вивченням напам'ять різних цитат. Знання старого жидівського письма і старої єврейської мови, щоб розуміти молитви, які треба регулярно і голосно відмовля-

ти, із захованням відповідного традиційного церемоніялу, а навіть одягу. Від вчасного дитинства при звичають дитину до національно-релігійних традицій та обрядів, пов'язаних з історією і релігією жидів. Властиво у жидів немає різниці між історією, а релігією, бо у них історія є так само важлива як релігія. У них не може бути людина правдиво побожна, яка не знає своєї історії. Їхня історія це біблія старого завіту. Це Святе письмо, яке кожний жид мусить вчати, знати і шанувати, як найбільшу святість. (А як у нас із знанням своєї історії?).

Знаючи вартість історії для народу, в СРСР не вчать історії України, а вчать історію КПСС і в її наświetленні інтерпретують історичні події. Заціплювання почуття вишости вибраного народу. Віра в остаточну перемогу жидівства в цілому світі – прихід месії, який стане жидівським вождем і королем цілого світу.

Самооборонні заходи жидівської громади (кагалу) для збереження своєї ідентичности: а) мішані подружжя є недопустимі. За виліт з цього закону виключаютьз кагалу.

б) Фінансова підтримка, в) заборона конкуренції з другими жидами. Рабін і цілий кагал пильно стежать за виконанням тих законів.

Тому що жиди живуть у діаспорі, а не скупчено у своїй державі, як в Ізраїлі, вони мусять стикатися з тим народом, серед якого живуть, подібно як і ми. На цю обставину покликаються часто наші молоді люди, головні ті зі студентів, що є національно невироблені, кажучи, що вони перебувають майже цілий день, під час сту-

дій чи на праці з неукраїнцями, не можуть не асимілюватися до того ступня, щоби не женитися чи не виходити заміж за чужинця. Чи жиди не є в такій самій ситуації? А чи багато в них є таких, що женяться з нежидами? Хтось скаже, що так, у жидів теж трапляються мішані подружжя. Трапляються, то значить це є винятки, коли у нас це стає правилом — на 25 подруж у вудвільській церкві в Аделаїді в 1973 р. 75% було мішаних.

Коли приглянутися ближче, хто із жидів стає партнером у мішаних подружжях, то побачимо, що то є люди, які або самі стали національно байдужі або через різні причини не дістали від своїх батьків відповідного виховання. Діти з нормальних жидівських родин, у звичайних умовах емігрантського життя того не роблять. Виходить, що наші діти не дістають нормального виховання від своїх батьків.

І справді, дуже часто, коли зачнено ближче провірювати причини того чи іншого мішаного подружжя, побачимо, що зародки того, що сталося тепер, були зацеплені вже у вчасному дитинстві. Батьки не подбали, щоби навчити дитину свої рідної мови. Це трапляється навіть тоді, як батьки самі не уміють добре говорити по-англійськи.

Дитина цвенкала до них тою мовою, що навчилася на вулиці від чужих дітей, а батько чи мати відповідали або ламаною чужою мовою, або українською, не вимагаючи від дитини говорити до них по-українськи. У висліді витворюється якась двомовна

родина, де дитина тільки троха розуміє мову батьків-українців, але сама не тільки що не уміє говорити по українськи, але навіть її язик не складається до вимови наших літер. Все це в чисто українській родині, де тато і мама українці. Про мішані подружжя нема що і згадувати.

Що діється далі, коли дитина зачне підростати? Чи дитина бачить, що родичі заховують українські традиції підчас Різдва, Великодня, Зелених Свят? Чи родичі взяли дитину зі собою на Свято Державности, Т. Шевченка, на Свято Героїв, чи пояснили їй, що це за свято і чому ми їх шануємо? А що розказали родичі дитині про наших князів, гетьманів, як це говорять жиди своїм дітям про царя Давида, Соломона, про Ноя, Авраама і т.д. А що про наших найновіших героїв, а що про найновішу боротьбу в краю? Нічого!

Не диво, що у школі не рідко трапляються випадки, що дитина заявляє, "пощо мені вчитися по-українськи, я є австралієць, бо я тут родився". Чи може учитель зробити багато в такій ситуації?

Слідкуймо за підростаючим юнаком чи юначкою дальше. Молодь, як зрештою і старші, не може жити самотно. Вона мусить мати товариство ровесників. Ми маємо дві молодіжні організації: СУМ і Пласт. Чи всі родичі послають своїх дітей до тих організацій? Кажуть деякі, що то багато коштує. Певно, що коштує, але чи є щось дорожче, як ваша власна дитина? Кажуть, що СУМ і Пласт не є поставлені на належнім рівні, не працюють як треба, але чи багато бать-

ків цікавиться ними і готові допомогти їм працею чи фінансово?

Слідкуймо за дальшим розвитком нашої дитини. Минає кілька років і з dorocстаючого юнака чи юначки робиться чоловік чи панна, в яких пробуджується бажання любовних переживань. Вони починають ходити на забави з танцями. І тепер показується дуже важна річ, - які засади життя дістала молода людина і що з нею буде далі. Коли вона була вихована в національному дусі, вона буде ходити на забави в українському товаристві, до українського дому. Коли ж вона не дістала такого виховання, вона буде ходити де попало і з ким попало. Зовсім зрозуміло, що з ким наші молоді товаришують, з ким ходять на забави і вечірки, з тими вкінці і поженяться.

Стара правда каже -- не ходи там, де не треба, не будеш мати спокуси. Чи жиди ходять в товаристві не жидів на нежидівські забави? Їх є теж не багато в Австралії, але вони всеж таки можуть знайти собі життєвих партнерів таки серед своїх. Чому не можемо ми?

Друга справа інтелектуальні різниці між родичами і їх дітьми. Почуття нижчости. Це теж впливає часом на вибір життєвого партнера. Скаже може хтось - добре вам так говорити, коли ви старі поженилися ще в краю, де були самі українці. Це зовсім не так. Хто походить з Галичини, а також ті з більших міст підсоветської України - з Києва, Харкова, той знає, що в містах в Україні українці дуже часто становили меншість. І кожний українець з тих міст

мав багато нагод пізнати молодих, часом навіть дуже гарних не українців чи не українців, що могло пізніше закінчитися мішаним подружжям. В Галичині однак була засада -- порядний український хлопець чи дівчина не буде ходити з чужинцями. Тільки ті, що без характеру, без виховання, чи без національних почувань хочуть з чужинцями, відвідують їхні забави чи їхні зустрічі.

Це однак не означає, що ми маємо замикатися у своїому гетті, жиди теж не замикаються. Вони беруть участь у культурному, товариському і політичному житті країни поселення, займають часто високі і важливі пости (сенатор Мирфі в Австралії чи д-р Кісінгер в Америці), але коли йдеться про вибір товариша життя, тоді тільки партнери жидівського походження можуть входити в рахунок. В Галичині були певні засади, що хоронили нашу молодь перед мішаними подружжями. 1) Публічна опінія, яка казала, що тільки негідники, національно несвідомі і політично невироблені ходять з поляками. 2) До чужинців будь чемним, але без інтимностей. 3) Польку чи іншу чужинку не трактувати поважно, як можливий об'єкт до евентуального подружжя. 4) Старатися перебувати найбільше в товаристві українських дівчат чи хлопців, не ходити на чужинецькі забави.

В розмовах з молодими людьми можна почути завваги, що особисте щастя і любов між подругами є найважливіші і це не залежить від того чи партнер є українець чи чужинець. Це правда, що особисте щастя і взаїмна

любов є найважливі в подружнім житті, але чи вони не можуть існувати в чисто українськiм подружжі, коли обоє партнери є українцями. Любов розвивається через взаїмне пізнання, через перебування у спільному товаристві, через шукання і пізнання характерів і через добрий інтелектуальний добір.

Заклучення з того такі: в чуже товариство – забави, вечірки і т.п. ходіть якнайменше, а радше взагалі ні. Не летіть за першою ліпшою чужинкою, тому що вона моргнула до вас оком, не знаючи її вдачі ані її виховання і її минулого життя.

Українська дівчина, щоб подобати ся своєму милому, мусить старатися притягнути його до себе, мусить бути чепурна, весела, навіть троха зацішлива.

Хлопець повинен старатися бути мужеським, чемним, мудрим і відноситися до дівчат з пошаною і респектом. Він мусить освідомити собі одну дуже важливу правду, що наші дівчата тим горують над чужинками, що вони мають українське виховання, українське серце, вони скорше зрозуміють потреби чоловіка українця, його уподобання, його смак і що найважливіше – вони виховують вам дітей на українців, а не на перекінчиків, що від своїх відстав, а до чужих не пристає.

Найгірше є зависнути в порожнечі – ні між своїми, ні між чужими. Чужинці нас не потребують до подружнього життя, вони маюмь своїх. Ми ріжнимося від австралійців культурним минулим, звичаями, обрядами релігією і багаче дечим іншим. Оче-

видно, що і в українськiм подружжі подруги можуть эле зі собою жити, чи навіть розійтися, але шанси для злого співжиття і непорозумінь є багачо більші в мішаних подружжач, як серед однорідних подруг.

Приклади з життя. Один мій знайомий розказував мені такий випадок, що трапився недавно. Припадково стрінув він молодого інтелігентного українця, що рік тому оженився з австралійкою. Тому що вони добре знали ся, він приступив до того новоженця, поздоровкався з ним по-українськи і запитав, як йому поводить ся. Нараз відзивається його жінка з криком: "Ю промієд мі нот ту юз дат бляді ленгвідж ені мор". Констернація і наші знайомі мусіли поволі розійтися.

Інший випадок. До мішаного подружжя прийшли зі збіркою, просять дати щось на українську ціль. Чоловік українець в клопоті, не дати не випадає, скажуть, що відцурався від своїх, а з другої сторони жінка чужинка, що вона скаже на то. Нарешті рішився і каже – дам 2 дол. Підписав листу і витяг гроші. Аж тут вмішлася жінка, яка дотепер сиділа тихо, не розуміючи про що йде мова. Але коли побачила гаманець з грішми в руках чоловіка, закричала: "Ти будеш роздавати гроші, на які ми так тяжко працюємо". Не було ради, прийшлося скреслити з листи то, що чоловік уже підписав.

Минув "гані мун", прийшли діти і родичі з мішаного подружжя вчать дитину говорити по-англійськи, "бо то знаєте, щоб їй було легше". А воно бідне вже і по-італійськи шварг-

че, бо бавиться на вулиці з італійськими "бамбіні", але навчити її по-українськи – то ні, "бо то буде тяжко".

Прийшов час, щоб віддати дітей до школи, знайомі українці віддають своїх дітей до української школи. В мішанім подружжі чоловік українець хотів би післати і свою дитину до української школи. Жінка англійка не годиться. Спершу були сварки, але вкінці жінка погодилася. В школі показується, що дитина нічого не розуміє. Діти з українських родин ідуть скоро вперед, а воно бідне нічого не розуміє. Прийшлося забрати дитину зі школи і на тім її українська едукція закінчилася.

Багато з нас мають вже одружених дітей. Вони вже є дозрілі і тепер їх перевиховати важко, бо чого Івась не навчився, того Іван не навчиться.

Дехто з нас може мати можливість виховувати внуків, як діти ідуть до праці. То ж використаємо бодай цю нагоду. Не повторяймо тих помилок на внуках, що ми раз зробили на власних дітях.

В нашій спільноті є менше більше стільки дівчат, скільки хлопців. Коли хлопець бере чужинку, лишається надмір дівчат, які або мусять виходити за чужинців або лишатися старими паннами. Витворім опінію глорифікації тих, що женяться зі своїми. В краю було нас більше і був більший вибір. Щоб це рекомпенсувати до певної міри і улегшити молодим людям вибір партнерів, на 2 СКВУ створено світове українське матримоніальне бюро. Таке бюро є і в Австралії: 2 Ляре Аве. Кардіф, Н.П.В.2285.

ВІРА НАЙБІЛЬШЕ СКРІПІЮЄ СИЛИ ДУШІ. ЧЕРЕЗ ПРАВДИВУ Й ГЛИВОКУ ВІРУ В БОГА, СПАСИТЕЛЯ, КОЖНА ЛЮДИНА Й ЦІЛИЙ НАРОД МАЮТЬ ЗМОГУ БЕЗУПИННО ЧЕРПАТИ З ВІЧНО ЖИВОГО ДЖЕРЕЛА СТЬЛЬКИ СИЛИ, СКІЛЬКИ ЇХНЯ ДУША СПРОМОЖНА СПРИЙНЯТИ. ОСОБЛИВО В НАЙТЯЖЧИХ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ, ВЕЛИКОМУ НЕЩАСТІ, ТЕРПІННЯХ І БОРОТБІ, ВІРА В ХРИСТА ДАЄ НАЙСИЛЬНІШУ, ЧАСТО ЄДИНУ Й ПЕВНУ ПОМІЧ. В ТОМУ НАПРЯМІ МУСИМО НАЙПЕРШЕ ЗВЕРТАТИ НАШІ ДУМКИ І СЕРЦЯ, КОЛИ ДУМАЄМО ПРО ДОПОМОГУ НАШОМУ НАРОДОВІ В ЙОГО ВАЖКОМУ, АЛЕ БЛАГОРОДНОМУ ЗМАГАННІ ЗА ПРАВДУ Й ВОЛЮ.

З ЦЬОГО ДЖЕРЕЛА ВІРИ МИ ПОВИННІ ЗАЧЕРПНУТИ НАЙБІЛЬШЕ СИЛИ, ЩОБ ВИТРИМАТИ НА ПРАВИЛЬНОМУ ПЛЯХУ. СВДОМІСТЬ, ЩО З НАМИ БОГ — ЦЕ НАЙПЕВНІША І НАЙБІЛЬША ПОМІЧ ДЛЯ НАС УСІХ, ЗОКРЕМА ДЛЯ ВСІХ БОРЦІВ І СТРАДНИКІВ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО ЗМАГАННЯ.

СТЕПАН БАНДЕРА: «З незвичершого джерела».

Анатолій РАДИГІН

ЕПІЗОДИ З МОРДОВСЬКИХ КОНЦТАБОРІВ

Хтось оголошує, що не було більшої помилки, ніж ворожнеча між мельниківцями і бандерівцями, що привела до втрати стільки чудових хлопців, яких потім так бракувало для оборони від правдивого ворога. А інші йому відповідають, що мельниківці самі винуваті, а ще інші – що бандерівці почали перші.

Дехто стверджує, що поляки ще будуть відповідати за холмсько-перемішлянські порохунки, а йому відповідають, що це така московська кістка, щоб ніколи не примирилися безглузді українці з тупими поляками, пригадає Трансільванію, Гітлера і румунів з угорцями...

Хтось зітхає, що в Україні вибито й знищено все національне, що спалено архіви й знищено рукописи, що за кордоном завжди шанували, і досі шанують, українських корифеїв і вихідців з України, а в Києві і Львові держава постійно підтримує бездарних віршоробів і бездушних малярів; що з завзятістю, гідною кращого застосування, утримують фільмову продукцію України на пишному і багатому, але ж на безглуздому й низькому рівні. А йому відгризаються, що і в такому покаліченому вигляді українське мистецтво було, є і буде вище московського, хоч у нього навіть кращі автори – вихованці й годіванці інших народів. А в Україні лише своє

і, як недавно було доказано богословами та мовознавцями, Адам і Єва говорили українською мовою... І це не жартуючи'

Хтось сперечається, доказуючи, що Коліївщина належить не до батальної, а до розбійницької історії українського народу, що вона не найсвітліша в ній пляма. А йому відповідають, що в історії України не було темних місць, що ні селянська, ні козацька героїка не діляться на батальну і розбійницьку, а коли мова про жидів – то їм так і треба...

Хтось захищає благословення Шептицького хлопцям, які відходили під німецькі прапори; обороняє вмילו, до казує цифрами, що у вік авіації і танкових армій однією лише героїкою розбити владу московської імперії неможливо, що Гітлери прийдуть і вийдуть, а Україна залишиться. Йому відповідають так само детально і так же пристрасно, що треба було раніше думати і менше годувати російську армію сержантами й маршалами, бо не відомо, хто більше приніс сліз – українці в Гітлера за три роки, а чи українці в російському війську за триста згаком років...

Суперечки, суперечки... Про минуле й майбутнє. Про помилки й зради. Про подвиги оспівані й не оспівані, про подвиги забуті. І завжди про одне і те саме. Про Україну... .

Людина працює. Після 8-годинного гупання молотків і дзижчання пилк у в'язничній столярні, у гамірній камері на 16 людей, де стукає доміно й верещить радіо, в махорковій димі під тьмяною лампочкою, скорчившись на верхніх нарах, працює людина. Я не розуміюся на тонкоцах мовної будови, іншівістикі, в потребі й своєчасності тої чи іншої мовознавчої праці, але не можна не подивляти і не просякнутись повагою до праці цієї людини, побачивши хочби з віддалі її записки. Систематичність, зміна шрифтів, таблиці і графи, списки і словники. Коли береш у руки ці зошити, мимоволі подивляєш незвичайне працелюбство. Навіть у діловім затишку кабінету вченого не кожному поталанить відтворити все це в зошиті. А йому дозелося носити свій зошит за пазухою, підчас обшуків ховати в неймовірні тайники, а проте цей зошит виглядає, як закінчений варіант дисертації, яку можна одразу ж видати в рукописнім вигляді.

Людина деколи відривається від праці, кличе очима, простягає листа. Ще в одному поталанило цій людині, хоч як, нібито, й нетактовно уважати за щасливого в'язня, який відбуває другий термін після невідомо котрого з черги вироку. Пощастило йому в тому, що всі ці роки його чекає жінка, яка вміє писати такі листи... Мужність і вірність, підтримка і зрозуміння — цього за гроші не купиш і в притворі не випросиш. Це — дійсне справжнє. Листи Ніни Строкатої Станиславові Караванському. Тоді вона ще не була у в'язниці.

Деколи, серед робочого дня, Кара-

ванський кладе на підлогу майстерні лист фанери, лягає на нього і мовчки думає, дивлячись на стелю. Де будь кого іншого негайно кинулися б наглядачі, але від Караванського вони вже відчепилися багато років тому. Вони знають: крикнеш — не злякається, погрозиш — усміхнеться. Але не встане і цим тільки піддасть "поганний" приклад іншим.

Про що він думає? Хто знає. Дізнаються про це і надрукують у закордонних українських виданнях. Це будуть вірші. А, може, публіцистика. Але одного разу не вдалося. Коли я вдруге приїхав до Володимира, Станислав сидів уже один під слідством, у протилежній камері. І коли обидві "кормушки" наших камер відкрилися одночасно, що суворо заборонено, проте ж трапляється, я бачив, як він проходжувався по камері, голий до пояса в такі холодні дні, коли ми не скидали з плечей бушлатів. Його фізична загартованість не менша від його духової незламності.

Згодом нас розвели до різних будинок в'язниці, а ще пізніше всі камери обійшли начальники і, не ховаючи злорадного задоволення, оголосили всім про новий вирок Караванському. Тепер, зодягнений у смугастий каторжанський одяг, він не міг навіть випадково зустрітись з нами. Його кидали в камери, до випадкових людей, переважно до кримінальних злочинців.

Оце найгірше, що можна придумати для літератора і наукового працівника. Можна витримати й забути і голод, і судилище, можна працювати в гаморі й махорковім смороді. Але не змірно тяжче бути вдень і вночі ото-

ченим озлобленими й озвірілими від голоду напівлюдьми, з наступаючою і агресивною ненавистю, з войовничим невіглаством людей, які завчасно записали в список ворогів усякого причетного до культури і науки. В такому зв'язаному стані вони й добре засвоїли пропагандивні "ази" – про шкідливих українців–зрадників і простацьких, зневажених у своїй "безпорадності", ображених у своїй "довірливості" – російських мужичків. Нічого жорстокішого і зневажливішого не змогли придумати для цієї людини.

Обмірковується все. І перший з'їзд слов'янофілів, і угорський націоналізм, що не допустив українців на барикади 1848 року, і польські "пихи", що стільки разів зваждали і українцям, і їм самим скинути чуже ярмо, і долю Скоропадського, ідеологію Винниченка, помилки Петлюри і загибель генерала Шухевича.

Мені не довелося сидіти з Юрієм Шухевичем, але знаю, що коли М. Сорочка був учигелем і патріархом, то Ю. Шухевич був товаришем і супутником: товаришем розумним і великодушним, супутником щедрим і невтомним. Так казали всі, кому доводилося ділити з ним камеру і барак. Доки є такі люди між нами – чекістам ніколи не пощастить здобути ні повної покірності, ні повного обезглуздення серед своїх в'язнів.

Ми знали, що син генерала Шухевича молодий інтелігент і вояк, гідний свого прізвища, що його в Москві не забудуть... І хоч сподівалися, що це прийде, всі були знову і знову потрясені новим відроком. Ми знали,

що їх вдруге чекає і сморід камер, і погані харчі, незрозуміння й ненависть з обидвох боків в'язничних дверей, безвихідне горе їхніх родин. Та хочеться повторити старе: "Єсть ще лицарі на Україні!"

Ох, як багато означає і як дорого коштує лист, одержаний за цими мурами! Увечері, після голодної вечері, чим би не займалися в'язні, про що не сперечалися б, у які гри не грали б – усі чуло прислухаються брязкотів ключів за дверима. Клацнуло, відчинилося віконце "кормушки". Всі завмерли. Пошта!

Невідомо, хто одержить сьогодні листа, а кому ще місяці доведеться чекати вісток з дому. Тільки один, зовсім молодий чоловік йде до дверей спокійно й упевнено. Звичайно: "Дяк", "Ще Дяк", "Дяк же", – по сім десять, дванадцять коверт одночасно, майже щоденно. Батьки, одинадцять братів і сестер і майже стільки ж племінників обіцяли писати і обіцянку виконують. Михайло сідає, розкладає коверти докладно за датами і заглиблюється у читання. Спершу – від батьків...

Зате одна людина ходить по камері з добре прихованою, проте все ж помітною в'язничною окові журбою в очах. І в нього з від кого одержувати листи. Всі знають по знімках і його красуню дружину і двох синів, незвичайно гарних і вродливих хлопчиків, настільки "українських", що жартом, не рахуючись з їхніми іменами, ми звали їх "Остап і Андрій". А листи все рідше... І ходить по камері цей втомлений, замучений чоловік, що ніколи не нарікає, не жалу-

ється, по ночах творять гіркі й гнівні вірші. Гнівні – про ворогів і зрадників своєї батьківщини, гіркі – про свої особисті втрати.

Я лише два тижні прожив із Зіновієм Красівським. Його висока культура, його повздержливий гумор, його широкосяглі знання та незвичайна тактовність у складних закрутах внутрішньо-камерної дипломатії підкорять і зворушать будь-кого.

Я зустрічав людей, для яких п'ятдесятиграмова межа ставала нестерпною. Втрата тільки однієї восьмої частини фунта хліба перетворювала ще вчора розумних й інтелігентних людей на гнівних і винахідливих хижаків. А ця людина голодує. Голодує і лишається такою як і вчора, як рік тому. Він смертельно хворий і навіть такі "ласощі", як макаронна баланда, що для зголоднілих в'язнів уважається за свято, не для нього... В нього постійно кровотечний шлунок, в нього втрачені на каторзі зуби, тому він не може споживати таборових харчів, щоб зберегти своє життя.

І ось біля нього швидко групуються дві категорії душ, проявляються дві людські істоти, одні, мов шакали хитрі рвуться до нього, домагаються права сидіти з ним в одній камері й бути паразитами на його стражаннях й хворобі: З'їдати замість нього то, що він не спроможний з'їсти. А інші, які часто далеко від нього, кочують по інших камерах та корпусах, цілі роки не бачать Зенка навіть здалека, проте й на хвилинку не забувають про нього, виходять різні способи, багато найхитріших шляхів, щоб якось передати йому зібрану із

своїх убогих приділів пучку цукру або білий сухар. Інколи, через десятки рук довгим шляхом мандрує цей братній подарунок – торбинка з поживклим пісковим цукром, поки дійде (а інколи і не дійде) до адресата...

Влітку 1972 року по камерах, де сиділи українці або співчуваючі їм неукраїнці, відбулися поголовні обшуки. Шукали віршів. Всі вірші українською мовою, який не змогли знищити, забрали і "досліджували". Їх могли не знайти, їх можна було й не "досліджувати".

Знахідка тих віршів була звичайною пустою формальністю: свого ставлення до катів, до історії і долі України і Росії – Зіновій не приховував. Чекісти вирішили не тільки приректи Зіновія на повільне й голодове умирання, а й кинути тінь на його шляхетну душу – послати в дім божевільних. В другому корпусі, перед самим моїм звільненням, Зіновію пощастило розповісти мені, і він просив мене передати це на волю, що під час зловісної судової комедії він вимагав від катів у білих халатах і в блакитних пагонах нового процесу, відкритої відповідальності за свою віршовану публіцистику. Він готовий був захищати і коментувати кожну стрічку перед яким завгодно літературним, історичним або медичним ареопагом. Даремно. Вони добре знають їх правдивість і силу. Якраз тому чесного патріота і великого поета кинули в одну камеру з маніяками і параноїками, хоч ми і вони добре знали, що Зіновій Красівський – душевно здорова людина серед нас.

Він просив мене, щоб його голос почули вільні українці. І я вважаю со

бі за честь донести його прохання до Вас.

Чекісти вигадали ще й додаткову наругу над національним почуттям в "язнів-неросіян. Один раз у місяць, а тим, на "суворому" режимі – раз на два місяці, в "язневі дозволено написати на волю одного листа. І для тих, хто пише по-російськи – це постійні моральні тортури: жорстока цензура, неможливість висловити щось, повідомити про щось, не кажучи вже про інтимні душевні почування, які навіть не вкладаються на папір,, бо як же їх розкривати нечистим і байдужим поглядам цензорів. Неможливо вгадати, що може видатися підозрілим або забороненим. Будь-яка фраза може бути пояснена, як розголошення режимних таємниць; будь яка цитата – як клічка; будь-який прогріх супроти стилю або граматики як шифр. Лист відправлено. І потім тиждень, два, а то й довше ніхто не знає, чи лист вийшов із в'язничних мурів. І так ще кілька тижнів очікуєш: а чи, бува, не кинуть у "кормушку" твого листа, обпльованого, осміяного, заяложеного чужими руками. А разом із ним – розгублені, боязливі, повні сліз листи і телеграми з дому: "Де ти?", "Що з тобою?". Тебе, а ще більше твою матір, твою жінку, твоїх дітей уміло, невідступно і невблаганно карають оті інквізитори.

А тим, хто пише не по-російськи ще багато гірше: їх листи спочатку відправляють не на адреси, а до їх віддалених "столиць". Потім таким же довгим шляхом вертається лист і його офіційний переклад. Згодом, якщо в "язничники знівають щось вик-

реслити, лист знову повторює таку саму дорогу, бо завдання – "ідентифікувати в національному тексті неподлежащие отправке сообщения" (виявити в національному тексті вістки, що недозволені для висилання). І тільки згодом, досить натішившись, виснаживши і вимучивши як автора листа, так і адресата застрахуючою непевністю, вони відсилають знівченого і спізненого листа на українську, вірменську чи латвійську адресу.

Від двох місяців до півроку волочатся такі вичавлювані до безкров'я вістки з "казьонного" дому до "казьонного" дому. "Пишіть по-російськи!" – і якщо виснажений націоналіст відступить від багатолітнього принципу і напише листа по-російськи, то такий лист може дійти навіть швидше, аніж лист калужанина або москвича.

На побаченнях те ж саме. "Говоріть по-російськи!" Одна не-російська фраза і зустріч із старою матір'ю переривається негайно й невмолимо.

"Говоріть по-російськи!" "Пишіть по-російськи!"

Мені довелось давати свідчення перед досвідченими європейськими і заокеанськими юристами. Я був болячо вражений, коли після розповіді про все це, вони, знизивши плечима, стверджували, що цензура передбачена нормальним правом, що всі наші страждання й сльози з приводу "поштового" знуцання не можуть служити за докір нашим тюремникам...

Звідки ті, безсумнівно чесні, юристи можуть зрозуміти, коли вони звикли до судової гласності, а не до таємної пенітенціарної процедури, зви-

кли до вражаючих труднощів випросити в прокурора дозвіл на арешт або обшук при найменшому сумніві щодо його законності, звикли до оточення влізливої і всюди присутньої преси; як же вони можуть зрозуміти всю глибину і біль катування, у що большевицькі тюремники перетворюють кожний "режимно-допустимий акт!

Ми не раз натрапляли в листах на забуті цензором звітики студентів-тюремників. Школа тут же, біля в'язниці. Майбутні "оперуполномочення" та керівники режимів набирають практики для цензорської "праці". Між ними є молоді люди всіх національностей, в тому й української. Я вже не говорю про те, що кожний дещо грамотний росіянин спроможний зрозуміти зміст української мови. При наявності таких і в такій кількості добросовісних цензорів зайво пересилати листи до Києва, Єревану, Риги чи Ташкенту. Але власне в тому є мудрість імперського виховання – примусити віруючого богохулити, жидохреститися, колишнього есесівця співати "бухенвальдський дзвін", а національного патріота – писати листи мовою поневоловача.

А ось інший штрих, далекий від політики, а, може, й не зовсім далекий. В 1972 році, коли я виходив із в'яз-

ниці, таборовий спорт немов завмер. Залишилися пусті футбольні майдани, а на занедбаних кошиківкових площах ліниво перекидувалися м'ячем трьох чотирьох ентузіястів спорту. Ніхто не заливає каток узимку, хоч ані футбол, ані ковзани не заборонені, а молоті в таборах немов ще більше прибуло.

А напочатку, ще в 60-их роках, я застав досить бурхливе спортове життя. Організувались національні дружини, відбувались змагання, збирались саморобні призи і нагороди (головно ласощі з пакунків). Кожна дружина мала своїх болільників і цілий табір чекав недільних ігор. А видовища були захоплюючі. Нестачу харчів заповняв молодий ентузіазм, а фізичну ослабленість – техніка. В деяких дружинах траплялися гравці, які раніше прикрашали обласні і республіканські збірні. На майдані в'язні забували про свою дійсність; екстаза гри, гамір на підвищеннях повертали їх в ще недавню й повну енергію молодість. За суддівськими столами сиділи судді інколи республіканських а інколи навіть міжнародних категорій.

(Далі буде)

ЧИ ВИ ВЖЕ ВИРІВНЯЛИ ПЕРЕДПЛАТУ ЗА "НАШ ФРОНТ"?

З НАГОДИ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
БАЖАЄМО УСІМ НАШИМ ЧЛЕНАМ
І СИМПАТИКАМ ВЕСЕЛИХ
СВЯТ І ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ!

ЛВУ в Австралії

В. ЛИТВИН

УКРАЇНСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ РУХ
В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ
НА РУЇНАХ НОВЕ ЖИТТЯ

Перша світова війна принесла великі знищення на українські землі Галичини, Волині і Полісся. Впродовж шести років (1914–1920) кілька разів перекотились воєнні фронти через Галичину. Вздовж і впоперек перерізували її стрлецькі рови, колючі дроти, артилерійські і скорострільні бетонові гнізда. До кінця 1918 року було знищено в Галичині 122.442 житлових будинків, згоріло 246 церков, зруйновано 2/3 домівок Читалень Прованси, одна п'ята населення опинилася без даху над головою. Галичина втратила пів мільйона людей на фронтах, від пошестей і голоду. Багато інтелігенції, священників і свідоміших селян вивішали мадярські варвари, на донос польських і жидівських провокаторів. Велика кількість загинула від голоду і пошестей в австрійських таборах – в Талергофі, Гмінді і Вольфсбергу.

Вже в перші роки війни зайняли Галичину російські війська і окупаційна адміністрація видала наказ українським культурним, громадським і кооперативним установам припинити свою діяльність. Одинок Народня Торгівля існувала далі, бо її послуги були потрібні армії та адміністрації. З відходом російських військ в 1915 році перший відновив свою діяльність "Сільський Господар", а згодом теж Крайовий Союз Господарсько-Торговельних Спілок. Під час визвольних

змагань кооперативні установи Галичини нав'язують діловий контакт з кооперативними центрами Наддніпряни. В 1918 році постала у Львові спілка "Товарообмін" для вимінної торгівлі з "Дніпросоюзом" у Києві. На кооперативних з'їздах у Києві брали участь кооператори з Галичини, також на кооперативних курсах були молоді галичани.

Після невдачі визвольних змагань українські землі загарбали чотири окупанти – ССРСР, Польща, Чехо-Словаччина і Румунія. Під польську займанщину попало 132.000 кв. км української території, з 9.193.000 людності (Галичина, західня Волинь, Холмщина, Підляшшя, Більщина). Це становило 34.50% простору польської держави і 29.40% усього населення Польщі. Край був зруйнований воєнними операціями, а ще загрозливішим явищем було загальне пригноблення серед народу через втрату своєї державности і нову неволю. 14.3.

1923 р. Рада Амбасадорів визнала окупацію Галичини Польщею. Остання іскорка надії погасла і на якунебудь допомогу від побідносноної Антанти не доводилося чекати.

На наслідки політики шовіністичної Польщі не треба було довго ждати. Вже в 1923 р. появилвся закон про польонізацію українських шкіл, т.зв. "Лекс Грабскі", а згодом появилвся другий закон про земельну реформу

і колонізацію. На перенаселені українські землі посунули польські колоністи, захоочувані урядом різними субвенціями і податковими пільгами. Від 1923 – 1938 рр. розparcelьовано 800.000 га української землі, здебільша між польськими колоністами.

Малоземельне українське селянство було практично виключене від участі в парцеляції. Таємний розпорядок визначав максимум 5% землі з парцеляції для українського населення. За час 20-літньої окупації прибуло на українські землі пів мільйона поляків.

Уряд не робив жадних інвестицій для відбудови знищеної війною країни. Західні українські землі були предметом колонізації та експлуатації. Безробітна інтелігенція і малоземельне селянство – це була картина того невідрадного положення, в якому знайшовся український народ. В такій ситуації треба було шукати засобів для самооборони і творити власні варстати праці. Життя заставляло думати, як здобувати місто, закріплювати в ньому національні, культурні, політичні та економічні позиції, бо недавній досвід показав, як сильно заважили на невдачі наших визвольних змагань міста, опановані чужим елементом. Гвереза оцінка реального становища спрямувала народ на шлях кооперативної самопомогі тим більше, що кооператив мала вже свою традицію гарного розвитку в пердвоєнний час.

В тих тяжких часах народнього горя велику прислугу віддала українській справі Українська Військова Організація (УВО), а пізніше ОУН, яка

вдаряючи в основи ворожої адміністрації, кріпила народ на душі, не дозволяла погоджуватися з існуючим станом і пристосовуватися до нових обставин. Вона впоювала віру в власні сили і вчила, що не пора плакати на руїнах, а треба брати свою долю у свої руки і творити нове життя.

Хоч обставини були дужн несприятливі, всежтаки відроджується в народі масовий рух об'єднання власних сил у своїх організаціях – Читальнях Просвіти, в Сільському Господарі і в кооперативах. Кооперація тим більше притягала до себе народ, що там успіхи були наявні.

На нараді 4 січня 1921 р. дійшло до створення "Крайового Комітету Організації Кооператив" (ККОК) з представників – Просвіти, Сільського Господаря, Крайового Союзу Ревізійного, Крайового Союзу Господарсько-Торговельних Спілок, Крайового Молочарського Союзу. Для координації запланованої акції творилися на провінції Повітові КОК. Виконним органом акції став Крайовий Союз Ревізійний під проводом енергійного інж. Ю. Павликовського. Дня 10 червня 1921 р. відбулися перші по війні загальні збори Крайового Союзу Ревізійного, на яких змінено назву на "Ревізійний Союз Українських Кооператив" – РСУК, який діяв до 1944 року. Вже в липні 1923 р. повітові КОК зачали перетворюватися в Повітові Союзи Кооператив, які об'єднували всі кооперативи даного повіту, постачали їм товар із своїх магазинів, уділяли правних порад і вели надзір над їх діяльністю через своїх ревізорів.

Великою проблемою були молоді

поворотці – учасники Визвольних змагань і бунші вояки австрійської армії. Для них був закритий доступ до державних посад і університетів, бо закон з 14.8.1919 р. дозволяв приймати на університет тільки тих, що служили в польській армії. І тут знова прийшла з допомогою кооперація, яка затруднила тисячі молоді безробітної інтелігенції. Один з учасників Визвольних змагань пише про ці часи так: "По містах і селах піднялися до мирного змагання люди, які в дні визвольної боротьби вели за собою сотні й курені, співали про "Червону калину" й козацьку славу, і вірили... безмежно вірили в перемогу справедливості. З ними разом нога-в-ногу ставали в одну лаву батьки й діти села, бо хотіли України великої, багаті і щасливі..." "А як похилились їхні бойові прапори, то вони почали гуртуватися біля нового, піднесеного кооперативного стягу, бо й на ньому були написані ті самі високі ідеали – воля і справедливість, за які вони воювали. Їх захопила нова мета – бути корисними при відбудові руїн, – бути знову вояками нації... Пристаючи до кооперативного руху, вони вважали його продовженням визвольної боротьби і вони хотіли ці другі змагання виграти". Воєнне побратимство полегшувало співпрацю й добровільну громадську самодисципліну, необхідну в розвитку кооперативного будівництва. Кооперативна організація мала велику допомогу від тих молодих сил, сповнених енергії й ентузіазму, а вони самі знайшли своє місце серед свого народу, будучи конструктивним чинником у боротьбі нації за кращу долю.

Повоєнні умовини були дуже несприятливі для відроджуючогося кооперативного руху – господарський хаос (славна польська господарка і старе прислів'я "польська нежондестой"), брак найконечніших річей першої потреби, спадок вартості польської марки до мінімуму, при тім поліційні шикани – все то утруднювало працю молодих кооперативів. Найскорше зачалася відбудова кооперативного молочарства. В 1924 році усталізовано нарешті валюту і з того часу зачала відроджуватися кредитова кооперація – на провінції Райфайзенки, а в містах Українбанки. Кожне село, кожна місцевість мала амбіцію заложити в себе кооперативу, крамницю, молочарню і т.п.

Перша декада характеризується розвоєм української кооперації і організаційним завершенням 4 централями у Львові – 1) Центросоюз, що був централею Повітових Союзів Кооператив, 2) Маслосоюз, централю для молочарної кооперації, яка розвинулася найкраще, масло МС було знане в цілій Польщі, за ним питали у Варшаві, Кракові, Катовицях та інших містах, 3) Центробанк, центральна каса української кооперації. 4) Народна Торгівля, що була гуртівнею і організаційним центром міських споживчих кооперативів; вона спеціалізувалася в колоніальних товарах – кави, чай, родзинки і т.п. Така струнка три-ступнева організація – на низах кооперативи, по середині Повітові чи Окружні Союзи і централі у Львові – забезпечували справне функціонування кооперативів, в яких нарід виховувався на господаря своєї землі, творячи з малих діл великі речі, бо вже

за перших 10 років після війни 1921–1930 статистика виказувала такі здобутки: в 55 повітах Галичини було 2.898 кооператив, що об'єднували понад 400.000 членів і мали на уділах звиж 6 мільйонів зл.

Нові труднощі

1930–ті роки були дуже важкі для української кооперації, а то з двох причин: а) загальна світова криза, що зачалася крахом на ньюйоркській біржі, охопила увесь торговельний світ і далася сильно відчути теж і на наших землях. Криза сильчо послабила покупну спроможність села, основної бази української кооперації, наслідком сильного спаду цін на рілньничі продукти. Для прикладу варто навести, що коли весною 1928 року за один сотнар (корець) пшениці платили около 60 зл., а за жито 45 зл., то з кінцем 1932 року ціни на пшеницю впали на 16–18 зл., а на жито 9–11 зл. за корець; ціни на худобу впали на 60%, а ціни на промислові вироби впали тільки на 32%. Така диспропорція цін між сільськими і промисловими продуктами важко вдарила по українській кооперації. б) Другий, ще болючіший удар прийшов від ганебної пацифікації, яку зааранжував польський уряд, виславляючи на українські села ескадри уланів, що разом з поліцією, "стшельцями" та іншою місцевою гололою катували безборонне українське населення, нищили майно кооператив, читалень і демолювали домівки українських інституцій. Місцевості, куди перейшла пацифікація, нагадували наїзд диких орд; товар в кооперативах понищений, мука, цукор, риж вимішані разом і політі нафтою,

поломані ляди, повибивані вікна, потовчені тони яець, покалічені люди — це були картини по сотнях українських сіл і міст. Майже половину товарових складів українських кооператив знищили погромники восени 1932 року, шкоди виносили мільйони зл. Ті "геройські" улани, що так "хоробро" воювали з цивільним українським населенням, ще відважніше утікали перед німецькою армією, яка протягом кількох тижнів спаціфікувала цілу моцарствоу Польщу.

За пацифікацію прийшов Катинь, Освенцім та інші "нагороди", якими історія відплатила полякам за всі їхні лайдацтва супроти українського народу. Характеристичним при тому є факт, що удар польського уряду по українській кооперації синхронізується зі сталінським терором; це був час процесу СБУ–СУМ і насильної колективізації, що коштувала Україні сім мільйонів жертв штучного голоду. Це не вперше в історії східний і західний загарбники солідаризувалися в нищенні українського народу.

Щоби дорешти викінчити зруйновану українську кооперацію, Польський Державний Банк видав розпорядження усім своїм філіям не приймати векслів українських кооператив, а ті, які вже мали, предложити до негайної запдати. Без векслевого кредиту було дуже важко в ті часи вести якінебудь торговельні трансакції. Тому розпорядження польського банку не приймати векслів від українських кооперативних установ, було черговим болючим ударом. Але на ті удари відповіло ціле українське населення зміцненням громадської солідарнос-

ти і самодисципліни. При спільних зусиллях проводу і членства українська кооперація зачала поволі виліковувати важкі рани і приходити до себе. Один з учасників наради в Центросоюзі в справі запротестованих векслів згадає, що дир. О.Луцький в заключнім слові сказав: "Ми не каліки, щоби показуючи свої рани, викликти милосердя. Без уваги на стан треба продовжувати працю, поширювати торговельні агенди, організувати збут збіжжя, дробу, живини. Запротестовані вексли варті стільки, скілки варте наше ім'я".

З подиву гідною жертвенністю усе українське громадянство включилося в акцію відбудови знищеної кооперації. Для покриття втрат і сплати боргів Союзів члени управ зрікалися платень, працівники погоджувалися добровільно на зниження платень, місцева інтелігенція і духовенство давали безвідсоткові позички і т.п. І так поволі, не зважаючи на ті всі удари і перешкоди (нові кооперативні закони з 1934 і 1936 рр.) українська кооперація зачала поволі відроджуватися, зміцнювала свої громадські позиції, наладнювала торговельно-економічну діяльність, ділом доказуючи, яку велику силу має солідарне об'єднання народу. Ось кілька статистичних цифр за роки 1934 – 1936, які найкраще ілюструють економічний ріст відродженої української кооперації. В 1934 році було кооператив усіх ступенів 2.369, їх торговельні обороти виносили 81.607.889 зл. В 1936 році було кооператив 2.437, а сума їх торгів виносила 114.926 577 зл. Отже, за 3 роки торги усіх коопера-

тив зросли на звич 33 мільйони зл. Скількисть членів об'єднаних в РС-УК в 1935 році виносила 536.538, а в 1939 році 709.000 осіб. Платного персоналу працювало в кооперативах понад 15.000 осіб.

Кооперативне виробництво

Кооперативне виробництво розвивалося досить добре; сюди належали: Центросоюз – мило і нитки, "Луца" – цикорія і кава, "Промінь", "Продукція" – мармеляда, "Калина" – папірці для цигарок, "Пласт" – порошки до печива, а також приватний промисел – "Фортуна" – цукерки, "Елегант" – паста до взуття, "Дендра" – шевські кілки, "Керос" – свічки, "Топ" – паперові торбинки та інші.

Центросоюз і 14 Окружних Союзів були членами львівської збіжжєвої біржі і в 1936 році перевели 15% оборотів біржі. Українська кооперація займала поважне місце в експорті рільничих продуктів. В 1937 році Союзи експортували 52.382 тон збіжжя за 12.829.285 зл. Поважну позицію займав експорт яець, масла та інших продуктів. Збут живини за кордон натрапляв на великі труднощі, зогляду на жидівську конкуренцію, яка від років мала монополію в тій ділянці. Також польська влада робила різні труднощі, н.пр. староства забороняли згін худоби, безріг, птиці, начальники станцій часто саботували транспорт, в додатку брак досвіду і влаштувань до перевозу утруднювали експорт живини.

Центросоюз і деклі Союзи почали творити власні м'ясарні для м'ясних виробів, які збували головно на внут-

рішніх ринках. Організація збуту сільсько-господарських продуктів і їх перерібка на ринковий товар вимагала значного поширення різних секторів кооперації; творилися нові варіанти праці, розбудовувалось кооперативне виробництво. Українська кооперація зачала входити в третю стадію свого розвитку – кооперативної продукції. Було заплановано творення великих міжсоюзних фабрик для виробу яринно-овочевих консерв, організація гарбарень, текстильної і хемічної промисловости, млинарства, тощо. Тільки 26 Союзів zatrudнювали 405 фахових працівників, ПС 171, Маслосоюз 300. До тих чисел треба додати працівників РСУК, Народної Торгівлі та інших, не говорячи вже про низові кооперативи. Українська кооперація стала поважним працедавцем для молоді перенаселених сіл, змінюючи український потенціал в містах.

Опрацьовувалися грандіозні плани кооперативного виробництва, маючи для цього базу в густій мережі кооператив різних типів. При Центробанку був утворений "Фонд Господарської Розбудови" для фінансування кооперативного виробництва, а при РСУК діяла постісія "Комісія Планування" й окремих референт при організаційному відділі. У Комісії РСУК вироблено плани розбудови кооперативної індустрії, фахового вишколу інструкторів і фахівців та окремих планів кооперативної організації домашнього промислу і народнього мистецтва. Для центрального об'єднання виробничих кооператив плянувалось утворення Центрального Бюро збу-

ту продуктів кооперативного виробництва.

Кооперативи здоров'я

Варта згадати ще, хоч коротко, про кооперативи здоров'я, бо та ділянка була в нас найбільше занедбана. В державних народів дбає про ті справи держава, а в Галичині про народне здоров'я не дбала ані Австрія ані тим більше Польща, хоч ситуація була розпучлива. Брак найелементарніших гігієнічних і санітарних умовин, задушливі селянські хати, в яких жило в одній кімнаті декількох осіб, брак примітивної хочби у жінок гігієни, особливо в часі тяжі і породів, зле відживлювання і нужда, – все то сприяло ширенню різних епідемій і високому відсоткові смертности серед дітей. Треба було отже і тут думати про самопорятунок і знова кооперація зайнялася тою ділянкою, бо кооперативний рух має, крім матеріяльних потреб своїх членів, та кож вищі цілі і завдання – дбати про всесторонній культурний і здоровий розвиток.

Початок кооперативного піклування народнім здоров'ям вийшов з молочарської кооперації, яка займалася гігієною худоби, чистотою корови і стайні, в той час, як власник корови жив у жалюгідних гігієнічних умовах. Молочарські кооперативи видвигнули клич: "Хай корова не буде вашим більшим добром, як рідна дитина!". Перша українська кооператива здоров'я постала в 1937 р. в Римакові біля Львова. Вона об'єднувала 10 довколишніх сіл, що належали до районної молочарні. При виплаті за доставлене молоко члени вплачу-

вали уділи і вписове до кооперативи.

Кооператива затруднювала власного лікаря і йшла підготовка до будови власного шпиталю. За 1938 рік скористали з лікарської допомоги 1626 осіб. За прикладом Ременева постала кооператива здоров'я в Боднаріві коло Станиславова і в Цеблові коло Белза. Ішли підготовчі праці до основання подібних кооператив також в інших місцевостях. РСУК в тісній співпраці з Українським Лікарським Товариством опрацював детальний план для організації кооператив здоров'я в цілому краю.

При кооперативі мали працювати крім лікаря медсестри-гігієністки, повітухи, а регулярно, в означені дні, мав приїздити лікар-дентист. Лікар і його помічники не лише лікували, але й вели освідомляючу роботу про гігієну, як устерегтися від хворіб, вчили про чистоту помешкань, людського тіла і одягу. Ініційовано будову здорових гігієнічних криниць, каналізацій, яєних простірних помешкань, то що. Але всі ті пляни, як і багато інших, перекреслила II світова війна і прихід большевиків, які відразу знищили усякі форми організованого життя, а між ними і українську кооперацію, яку влучено в систему советського "соціалістичного господарства". Прислані комісари до союзних кооперативних організацій почали їх реорганізувати на советський лад. Вже в грудні 1939 року зліквідовано РСУК і Центросоюз, а на їх місце створено 4 Обласні Споживчі Спілки, які через "Укопспілку" підлягали посередньо всесоюзній московській централі.

В той спосіб включено українську кооперацію в систему державного господарського планування. Було багато біганини, реорганізацій, мітингів, а говорів що далі, то менше; поліції кооператив замість товару наповнялися пропагандивною літературою, сталінськими конституціями та іншою халтурою. Разом із призначеними комісарами влаштувалися при союзних кооперативах секретні "спеціалізовані відділи", які слідили і перевіряли особовий склад працівників, викликали на переслухання, а далі стали судити і вивозити членимих діяльних людей.

Українська кооперація, яка в умовах ворожого гніту і переслідувань досягла таких імпульсних успіхів, у вільній українській державі буде мати велике поле до попису. Її роля буде бути рівноважником між різними секторами національної економіки, а головню між приватною ініціативою і державним монополізмом. Впливати на гармонію співпраці між ними, не загострювати класову боротьбу, а стимулювати і зміцнювати суспільну солідарність. Не партійні чи філософські доктрини, до яких повинно нагибати життя, повинні бути напрямними їх діяльності, але здібність кожного з них найкраще задовольняти потреби людини і суспільства.

Українська кооперація була сильна масовістю та ентузіазмом її членів, працівників і проводу. Вона прийняла кооперативні форми інших народів, вона подібна до них, але й інша, бо й інші завдання стояли і стоять перед нею. Вона мала не тільки зас-

покоювати матеріальні потреби своїх членів, але й виховувати їх національно і політично, піддержувати на душі, стояти на барикадах нації в її боротьбі за державну незалежність.

Покидаючи рідні землі, ми винесли між іншими національними цінностями теж і кооперативні традиції, які ми продовжуємо у вільному світі. Очевидно, не всі форми кооператив, які колись добре розвивалися в краю, можна застосувати на чужині в змінених обставинах. Найкраще розвинулася щадничо-кредитова кооперація в ЗСА і в Канаді. Австралія теж не лишилася позаду, ми і на п'ятому континенті внесли свій уділ до кооперативної громади.

Досі створено в Австралії 4 щадничо-кредитові кооперативи -- дві в Сідней, одна в Аделаїді і одна в Мельборні. Не хвалячися, треба об'єктивно ствердити, що мельборнський "Дністер" здобув досі всі "гонори" і сума кум ляуде". "Дністер" має Торговельну Кооперативу "Поступ", а останньо створено Будівельну Кооперативу "Одеса".

Українське громадянство Вікторії, а особливо Мельбурна може бути

Василь Симоненко,

«В них дзвеніло щастя непочате,
Радість невимовна і жива,
Коли їх виводили дівчата,
Як йшли у поле на жнива.
Ті пісні мене найперше вчили
Поважати труд людський і піт,
Шанувать вітчизну мою милу,
Бо вона одна на цілий світ.

горде з наших кооперативних успіхів, бо це є сума наших спільних зусиль і нашої громадської солідарности. "Дністер" має понад 3 мільйони на депозитах і вже не одному станув у пригоді, особливо в часах економічної кризи. На жаль ще багато наших людей не доцінює ваги і значення кооперативної ідеї і тримає свої гроші в чужих банках, а до Дністра приходять тоді, як біда притисне, коли в банку, в яким він тримає гроші, не може дістати позички. Тому нехай клич "Свій до свого" не буде для нас пустим звуком.

Ми віримо, що українська кооперація, сплотована ворогом на рідних землях, у вільному світі здасть свій історичний іспит і це буде найкращий пам'ятник для тих корифеїв, що усе своє життя трудилися для кооперативної ідеї, і яких вже немає між нами. В тім переконанні і з вірою в нашу перемогу, в наше світле майбутнє йдемо вперед до Великої Меті!

СТАВАЙТЕ ЧЛЕНАМИ І ОЩАДНИКАМИ
УКРАЇНСЬКОЇ КООП. "ДНІСТЕР"
ДОПОМАГАЙМО САМІ СОБІ!
СВІЙ ДО СВОГО!

НА НОВОМУ ЕТАПІ

IУ Конференція УАЛ

IУ Конференція Української Анти-большевицької Ліги відбулася 5–6 жовтня 1974, в домівці Українського Дому в Ст. Албанс, Вікторія. Конференцію відкрив уступаючий голова інж. С. Григорців, а дальше ведення Конференції перебрала Президія в складі – С.Лисенко, предсідник, М. Катрук, заступник предсідника, п–і О. Кеніг і Г. Галик секретарі. До Почесної Президії запрошено голову Крайової Управи СУМ, Ж. Коломийця, голову ОУВФ Л. Новицького і предсидника НТША, ред. С. Радіона.

Письмові привіти наспіли від Світового Українського Визвольного Фронту, Ліги Визволення України – Канада, СУБ – Англія, Крайової Управи СУА, д–ра Т. Яськевича.

Усні привіти зложили: Ж. Коломиєць від Крайової Управи СУМ, Б. Шемет від Української Громади Вікторії і від СГД, Л. Новицький від ОУВФ, С. Радіон від НТША, С. Місько від Відділу УАЛ Квінбіен–Канберра і від СУОМА, Кравчук від Осередку СУМ Аделаїда, Р. Драган від Відділу УАЛ в Сіднеї, М. Матула від Відділу УАЛ і від Української Громади в Окслей, Л. Томин від Відділу УАЛ в Мельборні, С. Лисенко від Осередку СУМ в Мельборні, І. Бронницький від Шкільної Ради Вікторії, п–і О. Кеніг прочитала власний вірш на тему дня.

По виборі комісій – верифікаційної, номінаційної і резолюційної В. Литвин виголосив доповідь на тему

"Наші завдання в аспекті подій в Україні". Доповідач проаналізував політичну ситуацію в Україні, яка горить у вогні ворожого терору, арештів і русифікації і вказав на наші завдання в обороні наших братів, в обороні нескорених, яких символом став В. Мороз, які мужньо несуть свій хрест з піднесеним чолом. Україна потребує мітів і легенд, легенд мучеництва і героїства, бо "віра виникає там, де є мученики".

Звіти Управи були видруковані і роздані делегатам перед Конференцією. Доповнення до звітів подавали: голова, секретар, фінансовий референт і референт зовнішніх зв'язків. Звіт про журнал "Наш Фронт" подав його редактор В. Литвин, а доповнення про адміністраційні справи П. Сорока. Довідавшись про задовження Н. Ф., присутні зложили протягом 20 хвилин 547 дол. Це був дуже гарний жест, який свідчить про розуміння ваги друкованого слова, що може сво бідно розвиватися тільки у вільнім світі, бо на рідних землях окупант здушує його і використовує для власних цілей, ворожих українському народові.

По дискусії над звітами голова Контрольної Комісії, В. Литвин поставив внесок на уділення абсолютної уступаючій Управі. Внесок прийнято одногосно. На тім закінчено перший день нарад.

Другий день нарад розпочався в

неділю 6.10.74 о год. 11 перед полуднем. На внесок голови Відділу УА:І в Австралії, д.М.Добриденка, по довшій дискусії, змінено назву "Українська Антибольшевицька Ліга" на "Ліга Визволення України в Австралії". Висловлено побажання, щоби всі суспільно-політичні організації-члени Світового Українського Визвольного Фронту прийняли таку назву. Уніфікація назви причиниться до спосібна їх в одну цілість, коли в їх назві буде виражена ціль, для якої вони існують, працюють і борються.

Другим важливим рішенням було створення на пропозицію д. С. Григорців - Координаційної Ради ОУВФ в Австралії, до якої ввійшли: С. Григорців, Л. Новицький, А. Коломиєць, О. Кошарський, С. Місько. При Координаційній Раді створено Фінансову Комісію, яку очолив С. Місько.

Конференція вибрала Статутуову Комісію в складі - Р. Драган, Л. Новицький, С. Місько, яка на протязі 6 місяців має опрацювати проєкт нового статуту, який розішлеться Відділам для внесення евентуальних поправок чи змін і тоді предложиться його до затвердження У Конференції.

Членство ЛВУ в СУОА. Над цим питанням розгорнулася ширша дискусія і у висліді вибрано комісію з 3 осіб, яка має прослідити можливості вступлення Ліги до СУОА.

Вибір нових органів ЛВУ.

Управа 1. С. Григорців - голова
2. М. Шевчик
3. М. Добриденко
4. Т. Андрушко
5. С. Місько

6. П. Сорока
7. Р. Драган -

Суд - д-р В. Умриш - голова
В. Чор
Ж. Коломиєць

В останній точці - Внески і запити - висловлено ряд пропозицій і побажань. Друг Добриденко ставить внесок, щоби зорганізувати Відділ жіноцтва Ліги, його попирає д. Литвин, висловлює побажання, щоби управа подбала про членські відзнаки Ліги і просить повести акцію за приєднанням нових передплатників для "Нашого Фронту", д. Лисенко пропонує придбати прапор ЛВУ, д. Чор - до помогти фінансово в приїзді проф. І. Коляски до Австралії, д. Сорока аєлює подбати за фінанси для сплачення довгу за друкарські машини. На тім закінчено ІУ Конференцію відспіванням національного гімну.

Конференція пройшла в дружній діловій атмосфері, порушено ряд важливих питань - у доповіді, в дискусії, в резолюціях, відносно нашої ролі у вільному світі, нашого обов'язку допомоги поневоленій Батьківщині, виховування нашої молоді в національним і релігійним дусі, то що.

Домінуючою думкою, яка окрилювала виступи делегатів, була свідомість ваги політичної ситуації і журба за долю наших братів, що в надзвичайно важких обставинах ворожого терору не здаються, а ставлять героїчний спротив окувантові. Віримо, що дух Конференції буде наснажувати її учасників до пожвавленої праці на найближчі три роки. (вл)

ПИТАННЯ НАШОГО СТОЛІТТЯ

Хто відкритими очима дивиться на сьогоднішній світ і правильно оцінює його події, той напевно задумується над цим питанням — до чого прямує людство нашого століття?

Це питання вічне. Майже від цього часу, коли людина почала визнавати себе як частинку (світової) спільноти, вона ставила перед собою це найбільше питання — куди йде людство? Чи йде воно без жадного шляху, ідеї й цілі, гонене вперед голодом, холодом і біологічним потягом до помноження, чи розвитком людства, бо ж крім біологічних потягів керують людством ще й інші, так звані соціальні закони. Якщо такі існують, то простудіювавши їхню дію в минулому, можемо дати відповідь на це загальне питання — до чого йде людство?

Кожне століття відповідало на це питання по-своєму, бо людство не стояло і не стоїть на місці. Воно піднімається до височин свого розвитку, воно здобуває щораз нові і нові вершини знання, і відкриває щораз ширші обрії. З бігом часу стало нам яснішим, що людське знання не є ще досконале. Тільки ширші обрії уможливають глибше і досконаліше пізнання. Відповідь попередніх поколінь на це вічне питання людства вже не задовольняє людей сучасного покоління. Людям нашої доби треба нової відповіді.

Наша доба підготована попереднім століттям, яке загально спиралося

на двох великих подіях: на французькій революції і на розвитку природничих наук. Французька революція виступила проти феодалного панування малої касты. Вона привела в рух у широкому суспільстві ті сили, які до цього часу лежали облоком. За допомогою індивідуалістичного лібералізму й вільної гри сил, вона створила матеріальні цінності світового значення. На допомогу цьому стали природничі науки, як використання сили пари й електрики, винахід залізниці, пароплава, телефону, автомашини, літака, радіо. Ці нові соціальні ідеї й нова техніка повільно створили зовсім новий світ. В час французької революції на нашій планеті жило приблизно 800 мільйонів людей, з яких від 600 до 700 мільйонів жило тільки з хліборобської праці. Їхнє ставлення до природних і наприродних сил себто їхнє світосприймання було зовсім інше ніж світосприймання людства нашого століття. Їхня відповідь на питання — до чого йде людство — була зовсім інша, ніж відповідь нашої доби.

Протягом останніх двох століть чисельність населення нашої планети зросла на кілька мільярдів людей. Вони живуть з праці в промисловості, в транспорті, з ремісництва і торгівлі. Стали побудовані великі міста та промислові центри з кількасоттисячним і мільйоновим населенням. Машина виступає сьогодні на всід діяля-

ках фізичної праці, навіть на відтинку умислової праці, де в багатьох випадках заступає людину. Машина збільшила продукційні сили людини, побідила великі простори.

Разом з розвитком природничих наук машина не могла не вплинути на зміну світогляду сучасного людства. Ми щоденно помічаємо загальну тенденцію прямування від ідеалістичного світосприйняття, що в минулому майже неподільно панувало в умовах суспільства, до матеріалістичного, або правильніше до механістичного. Віра в вищу, надприродну силу, що керує світом, у широких колах, особливо міського населення, занепадає. На її місце виникає віра, що всі події в світі як і долю окремої людини, можна пояснювати так само механічно, як і процеси на промисловому підприємстві.

Ця загальна тенденція яскраво виявляється в деяких теоріях суспільства, що виникла в минулому столітті, яка витиснула свині карбона на нашому столітті. Згуртування великої кількості людей по великих містах і промислових центрах привело до того, що окрема людина почала трактуватися як частинка великої маси, крушинка великої купи піску, статична одиниця. Замість окремої одиниці з її окремою і неповторною індивідуальністю, з'являється статистична безлична одиниця, поведінкою і життям якої керують статистичні закони великих чисел. Ця одиниця носить стандартний одяг, живе в стандартному будинку і має стандартний спосіб життя. Для філософів і для тих, які держать керму держави, поняття про людину майже цілком зникло, нато-

мість з'явилося поняття тільки про людську масу.

Ці великі маси людей нашої планети відчували при кінці попереднього століття і на початку цього глибоке незадоволення лібералістично-індивідуалістичною засадою світового порядку, що його людство знало з попередніх століть.

Цей порядок з його вільною грою сил починають уважати за віджилий і він більше непридатний керувати життям великих мас людей фізичної та умовою праці. У цілком новому сучасному світі гра сил призводить до появи анонімних потуг, свого роду "держав у державі". Це великий фінансовий капітал, великі промислові й торговельні трести й картелі. Ці могутні потуги своєю власною політикою раз-ураз викликають нові конфлікти, раз за володіння і згромадження найціннішого металю — золота, то знов за володіння ropoю й іншими мінералами, за ринки збуту.

Ці конфлікти раз-ураз спричиняють політичні незгоди, які доводять до зудару і до воєн між державами і народами. Ці анонімні потуги не спромоглися створити стабільності й безпеки в світовому господарстві. Великі промислові кризи і безробіття стали постійними й періодичними явищами на початку нашого століття. Все це не принесло працюючим масам суспільства ані задоволення в їхньому існуванні, ані задовільного рівня родинного життя, ані справжньої радості.

І ось на цьому тлі з'явилися новітні соціальні вчення, з яких виріс комунізм, як спроба примусової організації життя людей і народів, від-

повідно до теорій, вироблених у за-
тишних кабінетах соціологів, статисти-
ків чи економістів.

Отже найбільш притаманною озна-
кою нашого століття є то, що в наш
час відбувається спроба розв'язува-
ти світоглядні питання не так на па-
перових трактатах, як на полях бою та
за колючими дротами концентрацій-
них таборів. Загальна тенденція до
технології дійшла в наше століття до
свого zenіту в тому, що словесні аб-
страктні аргументи матеріалізували-
ся в сучасні машини війни, літаки-
ракети, машини терору та кишенько-
ві отруйні пістолі. З'явився новий тип
тоталітарних держав з політичним ре-
жимом, що виключає будь-яку віль-
ну гру сил, що відкидає будь-яку во-
лю особи.

Такою найбільш тоталітарною дер-
жавою є сьогодні ССР, що згодує
у своїм політичному режимі могутні
засіб тотально опанувати підчинені
собі народи для того, щоб створити
могутнє озброєння і стрімголов ки-
нути стерилізовані очисні від гуч-
ної пропаганди маси у вир кривавої
війни, яка має на меті збройною си-
лою розв'язати наболілі питання су-
часного людства і тим способом за-
тримати його в рабстві.

Аргументи сьогоднішніх літаків,
ракет і атомових бомб — це видимі
речі, для багатьох видніші ніж теоре-
тичні висновки. Але з меншою силою
переконливості діє на кожного отруй-
на пістоля ката. Постриг в індивідуа,
що обстоєє свою думку, суперечну
офіційно проголошеній теорії, пере-
кофує, що в тоталітарній, замкненій
на всі замки державі, мов тіткури в
загоржі з покїрним трепетом чека-

ють на черговий вимах ножа в руках
різника. Поза колючими дротами то-
талітарного курника Москви ще є на-
щастя світ, де існує бодай відносна
свобода думки й сумління. Світова
думка може не реагувати на дію от-
руйливих пістолів, але може виклика-
ти бодай платонічне обурення в широ-
кому світі. Але маси літаків, ракет,
атомових бомб, витиснені насильст-
вом з праці народів імперіялістичної
Москви, загрожують безпеці вільно-
го ще світу, і цього вільний світ не
повинен замовчувати.

Імперіялістична Москва прибирає
позу оборонця колоніальних народів
і будівничого нового світу. А в сво-
їй, найгіршого типу, колоніальній ім-
перії винищує мільйони поневолених
народів в ім'я побудови нібито ново-
го "ляду" і "нового суспільства". Над
трупами своїх жертв влаштує май-
дани для танців. Сотні тисяч статич-
них одиниць зникають безслідно. Мож-
ливих месників винищує тотально.

Гірну відповідь на питання нашої
доби знайдуть без атомових бомб і
без уживання отруйливих пістолів.
Тільки вільні люди і свободний від
страху ум може творити духові цін-
ності і дати правильну відповідь на
поставлене нами питання — куди йде
людство.

М.І.Д—ко

ПЕРЕДЦАДУЙТЕ І ЧИТАЙТЕ
ТІЖНЕРИКИ

ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ, ГОМІН УКРАЇНИ
І МІСЯЧНИКИ

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ І ВІСНИК

Геодозій ЛЯХОВИЧ

УКРАЇНА І РОСІЯ В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

В останніх часах історики американських університетів інтенсивно працюють над висвітленням подій у Росії, які понередили першу світову війну. Ті часи для них тим важливі, бо перша світова війна принесла комуністичну революцію в Росії, а далі по тій війні фашизм в Італії, нацизм у Німеччині, другу світову війну і поставила нас сьогодні перед тими важкими проблемами, серед яких живемо.

Історики ставлять сьогодні питання – чи Росія в 1914 році мусіла приступати до війни? Вони думають, що коли б Росія не приступила була в 1914 р. до війни, не було б комуністичної революції і можна було б уникнути тих прикрих наслідків, які тягнуться по нинішній день.

Росія 1914 року мала в своїх границях цілий ряд різних національностей, з різними національними стремліннями, а заледве половина цілого населення була росіянами. В російським населенні існували суспільні верстви з різними, часто непримиренними поглядами. Можливо в 1914 р. різниці між тими верствами не були вже такі гострі, як скажیم сто років перед тим, за Котляревського чи Шевченка, однак вони ще існували. В західно-європейських державах також були ті самі суспільні різниці, однак громадяни мали державницьку свідомість, і в поважних ситуаціях забували про свої різниці. Наставала вій-

на, вони єдналися коло однієї цілі, ко-ло інтересів своєї держави. Цієї державницької свідомості серед російського загалу в 1914 р. не було.

Ліберальні партії, які концентрувалися в російській Думі, не uznавали еволюційної дороги, вони хотіли осягнути усе відразу. Цар був недовірчивий, занадто пересяклий страхом о цілість своєї імперії і династії, щоб допустити до якоїнебудь співпраці між тими двома партіями, які зарисовувались в Думі, і які вже з поводженням співпрацювали в усіх західноєвропейських парламентах.

Дума в 1914 році була обмеженою інституцією, яка репрезентувала в першій мірі поміщиків і дворян. Такий парламент не міг багато зробити в напрямі погодження офіційної політики з думкою людини з вулиці чи селянина.

Коли ми сьогодні приглянемося до настроїв загалу в Петербурзі і Москві на початку війни, виражених в часописах тих днів, то завважимо, що по вулицях тих міст тягнулися юрби людей, процесії з іконами, співаючи "Боже, царя храни". Нарід присягав на вірність цареві, клякав перед палатою, де цар з"являвся на балконі. Той ентузіазм юрби рівнявся релігійному фанатизмові вірності цареві. Товпа знищила тоді німецьку амбасаду в Петербурзі і присягала готовність віддати життя за славу "єдиної неділимої матушки". Однак то все

було ілюзоричне і хвилеве. В Києві, Харкові, Вильні і балтійських столицях була тиша. Ентузіазм Петербурга і Москви був короткий, хвилевий і обмежувався тільки до тих двох міст. Поза тими містами простягались великі простори російської імперії, де жили мільйони неосвідомлених російських мужиків, відірваних від великих міст і від тих подій, які назрівали в царських кабінетах.

Ніхто не знав, які думки на ті події родились в головах тієї темної маси. Ми можемо припускати, що ті думки не були згідні з офіційною політикою царського уряду, коли ще свіжо в пам'яті в них була поразка Росії у війні з Японією. Коли російський уряд і цар мав одну ціль перед очима, а це перемога над німецьким кайзером, то російський мужик скрито носив у серці нехіть до війни. А цей урядовий апарат складався не більше як з 20 до 30 впливових осіб. До нього належав у першій мірі сам цар, який стояв на чолі тієї групи. В його руках лежало виключно рішення: війна чи мир. По нім ішли – міністер війни, міністер закордонних справ, міністер фінансів і великий князь Миколай Миколаєвич, начальний вожд збройних сил Росії.

Поза тими особами можна було ще знайти малу групу царських генералів, вищих урядовців і деяких видавців часописів. Та ціла група разом була здекларована за війною, і то не задля важливих державних інтересів, а тільки для плиткого, популярного тоді серед них клича, провчити німецьких аристократів порядку і змусити їх респектувати велику "могутню" Росію. Відповідальність за приступ-

лення Росії до війни поносить отже цар і його найближчі співпрацівники.

Безперечно, причини війни були поважніші, не ті, на які вказуємо. В першій мірі Росію зобов'язував російсько-французький союз. Розглядаючи той союз об'єктивно, він був дуже односторонній. Він давав усе Франції, а в заміну Росія не мала жодної користі з нього. Він був заключений в часі, коли Росія була у великих фінансових труднощах і попала в залежність від французького капіталу.

Можна також приписати той союз знаменитій британській політиці, яка так успішно ізолювала Німеччину на початку ХХ століття. Деякі історики приписують помилку Росії в приступленні до війни 1914 р. в її неfortunній політиці на Балканах, в непопулярних кличах російської преси про панславизм і т.п. А найважливішою причиною вмішання Росії до війни була слабкість самого царя. Микола II це наскрізь трагічна постать, нещасливий в родинному житті, підпав під згубний вплив своєї жінки – німки. Сам без достатнього знання військових справ і політичного вироблення, не узнавав думки поважних людей, а просто відсував їх від себе (Вітте, Столипін, Коковцев та інші). Цариня переїнята релігійним містицизмом, ставилась ворожо до російського оточення, не визнавала його, а в страху о життя свого хворого сина, піддала цілковито під згубний вплив Распутіна.

Остання декада перед війною вказувала певний поступ в ділянці індустріалізації краю, а в парі з тим

економія Росії стала поправлятися. Найтяжчою до розв'язання справою була перестаріла система російського рільництва. Скупчення великої кількості рілі в руках поміщиків, невідповідна управа ріллі, великі простори неужитків, все це вимагало реформ, але не способом колективізації та позбавлення селянина його власності. Цар був ослаблений, шоби відважитись на якунебудь реформу чи модернізацію. Війна до решти знищила всякі можливості шонебудь поліпшити.

Коли б цар і його найближчі співробітники мали більше почуття самокритицизму і розуміння свого положення, та певний дар візії в майбутнє, не повинні були в ніякому разі приступати до війни. Поразка у війні з Японією виказала пілковиту слабкість Росії, а це повинно було бути пересторогою не вмішуватися в подібні авантюри на майбутнє. Коли б ми могли знайти якунебудь державу в Європі, яка потребувала в 1914 р. миру, то цією державою була тільки Росія. Та кліка при цареві, яка стреміла до війни, не була поінформована про дійсний стан своєї імперії. Вона робила все понад головами своїх громадян, трактуючи їх як пасивну масу без власної волі і думки. В таких то обставинах Росія приступила до війни.

Україна в 1917–20 роках

Стараймося проаналізувати в тій повеній фактів 1914 – 1918 років українську справу. В першій мірі стараймося знайти відповідь на питання чи приступлення Росії до війни поліпшило українську справу, чи її погір-

шило. Це є велике і важливе питання, а відповідати на нього можна б цілими томами. Обмежимося тільки до загального ствердження: національне відродження України в 19 і початках 20 століття прибрало такі імпульсанти форми, що його вже ніщо не могло здержати.

Прийшли роки 1917–1920. В Україні Центральна Рада, Гетьманат, Директорія і – трагічне закінчення визвольних змагань. В нас писалось вже багато на цю тему, і неслухно закорінилось переконання, що визвольні змагання закінчились невдачею тому бо бракувало верхівки, бракувало фахівців, не було ким обсадити державного апарату, не було власного війська, відповідно вишколених кадрових старшин.

Погляньмо чи так справді було. Українські вищі верстви в 19 і початках 20 століття ввійшли в склад російського дворянства. Вони силою факту мусіли бути лояльні до російського царя. Однак чи вони зовсім виреклися свого народу? Мусимо відповісти всупереч загальному переконанню, що ні!

Останні декади перед світовою війною, це доба індустріальної революції в цілій Європі, включаючи і Україну. Мусимо тут ствердити, що не чужий капітал, а підприємчивість та енергія самих українців заініціювала в нас ту нову епоху.

Омелян Прицак у своїй праці "У століття народин М. Грушевського" вичисляє цілий ряд визначних наших діячів, які хоч були імператорськими чиновниками або поміщиками, рівночасно вірно служили своєму народо-

ві. Наведім декілька прикладів з його життя: брати Яхненки та Смирєнко займалися горівлею промислових виробів, вели гуртову торгівлю хлібом і худобою, збудували на Україні парову цукроварню, побудували машинобудівельну фабрику і урухомили на Дніпрі перший пароплав "Українець". Платон Смирєнко фінансував видання "Кобзаря" Шевченка, а брат Василь Смирєнко подарував на цілі НТШ у Львові велику суму грошей і піддержував фінансово журнал "Киевская Старина" (1882–1907), а по 1907 році журнали "Україна", "Літературно Науковий Вістник" і "Раду". Він утримував і фінансував один з кращих українських театрів. Його син Лев (1855 – 1920) створив у своїй маєтку на Черкащині одну з найкращих у світі дослідну станцію садівництва. Брати Терешенки оснували в Києві "Товариство Братів Терешенків" – торговельну спілку, яка вела торгівлю цукром на світовім і внутрішнім ринку. Микола Терешенко подарував два мільйони карбованців на київську політехніку і купив будинок київського історичного музею, та пожертвував поважну суму грошей на міську школу в Києві.

Але в понятті загалу ті усі люди були "капіталістами", "непевними" людьми. Це явище, яке нам завжди шкодило в нашій історії, було сильно закорінене серед нашого суспільства. Загал не хотів визнавати співучасті тих людей в національнім відродженні України. В їх понятті це були певні люди, на яких не можна було покладатись. Ми маємо цілий ряд прикладів, де ті "певні" люди

виконували імпозантну роллю в українськім відродженні в 19 і початках 20 ст. І так читасмо далі в згаданій праці: Харківський університет постав завдяки жертвенності поміщика Василя Каразіна, полтавський поміщик князь Микола Пєртелі видав першу збірку українськїх дум та пісень. Єлисавета Милорадович-Скоропадська, Михайло Жученко і Василь Смирєнко причинилися фінансово до заснування Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Євген Чикаленко (1861- 1929), поміщик фінансував і уфундував Академічний Тім у Львові, а в Києві фінансував журнал "Раду".

Це далеко не всі приклади. Їх можна б продовжати в нескінченість, а ті всі імена повинні бути записані золотими буквами в нашій історії. Кожна нація чванилася б такими синами. А ми – не мали довіря до них.

Ця нехїть до наших визначних людей, які своєю працею і знанням вибивались на вищий ступінь життя в суспільстві, є унікальним явищем і його стрічаємо тільки в нас. В час визвольних змагань до тих людей не малося довір'я, їх відсувалося від співпраці над створенням Українськї Держави. Відсуваючи їх, Україна тратила висококваліфікованих людей, яких заступалося некваліфікованими силами, дилетантами.

В 1918 р. після капітуляції Німеччини і Австро-Угорщини на Україні вибухло повстання проти гетьмана Скоропадського. Тоді пов'язані з цим хось поважних державних інтересів, а тільки в ім'я плитких кличів: "Скоропадський германофіл", "Скоропадський

кий русофіл". Ось це були ті закиди. Чи ж його германофільство проявлялося в тім, що він в 1918 р. опирався на Німеччину проти комуністів? Або тому, що він як голова Української Держави зложив візиту німецькому кайзерові і був ним прийнятий з усіма почестями, які передбачується міжнароднім правом голові держави. Під час тієї візити німецький цісар прийняв його бенкетом, промовляв до гетьмана, як представника української держави. Гетьман відповідав йому в імені українського народу, ви ставлено йому почесну варту, Гінденбург товаришив йому в поїздках по Берліні. Чи це можна назвати германофільством або зрадою власного народу?

Перейдім тепер до закиду русофільства. Скоропадський у своїй молодості перейшов усі військові російські школи і дійшов до ступня генерала. Отже в своїй ділянці він був високої класи фахівцем. В його домі на Полтавщині плекались давні українські традиції. Портрети його роду, пам'ятки старої козаччини, бібліотека з цінними рукописами – це все, що повинно бути сьогодні в музеї, чим ми повинні гордитися, під час повстання було знищене, і то ніким іншим, а нашими людьми.

В хвилині повстання проти Скоропадського не існували вже ані німецький цісар, отже германофільство не було вже небезпечне, ані російський цар, отже і русофільство не загрожу-

вало Україні; лишився тільки один ворог України – большевики. Ми можемо бути певні, що Скоропадський з тим ворогом не пішов би ніколи на якінебудь компроміси. Як Скоропадського так і багато інших наших визнатних людей ми відштовхнули і в рішачючих моментах не використали для української справи.

Переглядаючи цілість наших визвольних змагань, мусимо ствердити, що найважливішим моментом в них були листопадні дні 1918 року, коли скапітулювала Німеччина і Австро-Угорщина. Той час мав рішити дальшу долю наших змагань і долю України. Україна потребувала тоді не тільки Скоропадського, а і Грушевського, Коновальця, Петлюру та інших. Потребувала тисячі фахівців, для всіх було місце, тільки кожний мусів стати в ряди праці свого звання і мати тільки одну найвищу ціль перед очима – добро держави і нації. Та муравлина праця цілого суспільства видала б інші наслідки, як ті, що їх записала історія тих днів.

Тих кілька примірів наведено-свідомо в ім'я історичної правди, як свого рода реабілітацію тієї української верстви, яка була спроможна творити самостійну державу, в добу наших визвольних змагань. Відсуваючи тих людей від співпраці, ми втратили рівночасно елемент, який мав практичний досвід цілої низки поколінь і в державній і в господарській ділянці.

- ЧИ ВИ ВЖЕ ВИРІВНЯЛИ ПЕРЕДПЛАТУ ЗА "НАШ ФРОНТ"? ЯКЩО НІ, ЗРОБІТЬ ЦЕ НЕГАЙНО!

